

Fırsat Penceresi ve Türkiye'nin İkinci Dağlık Karabağ Çatışmasına Müdahalesi: Türkiye İç Siyasetindeki Değişimlerin Rolü

ZENG Xianghong ve WANG Haoyu

2023 Aralık

[Özet]

Türkiye'nin Eylül 2020'de patlak veren ikinci Dağlık Karabağ çatışmasına yüksek profilli bir şekilde müdahil olması, Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki riskli hamlelerini özetliyor. Türkiye birçok riskle karşı karşıya olduğu halde neden çatışmaya müdahale etmeyi seçti? Bu olguyu açıklamak için "fırsat penceresi" çerçevesini uygulayan bu makale, Türkiye'nin ikinci Dağlık Karabağ çatışmasına agresif bir şekilde müdahil olmasının, "fırsat penceresinin" farkında olması ve kavramasından ayrılamayacağını savunmaktadır. "Fırsat penceresi", "kriz olaylarının" ortaya çıkması, uluslararası durumdaki değişiklikler ve iç siyasi hareketlilik gibi faktörleri içerir.

Azerbaycan-Ermenistan sınır çatışması krizinin ortaya çıkması, Türkiye'nin iç ve uluslararası faktörleri bütünüyle değerlendirdikten sonra ilgili eylemleri başlatması için katalizör olmuştur. Türkiye'nin o dönemde dikkate aldığı uluslararası faktörler arasında Güney Kafkasya'daki büyük güçler arasındaki oyunun sonuçları ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki güç zıtlığı yer alıyordu.

Türkiye'nin müdahalesinin iç faktörleri de vardı: siyasi sisteminde ve elit ittifaklarında bir dizi değişiklik, ana akım kültürel eğilimlerdeki değişiklikler ve çatışma halindeki ülkelerle ilişkilerindeki değişiklikler.

I. Sorunun Koyuluşu

Güney Kafkasya bölgesi Türkiye için jeostratejik öneme sahiptir. Türkiye'yi Orta Asya'daki Hazar Denizi enerji bölgesine bağlamaktadır ve Türkiye'nin enerji özerkliği ve bir enerji merkezi olarak konumu açısından kilit öneme sahiptir. Aynı zamanda Güney Kafkasya, Türk dili konuşan ülkelerin birliğinin gerçekleştirilmesinin kilit bir bileşeni olan Türk Devletleri Örgütü'nü birbirine bağlayan önemli bir koridordur. Güney Kafkasya aynı zamanda Türk Devletleri Örgütü için de önemli bir koridordur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bölgede bir güç boşluğu oluşmuş ve Pan-Türk ideolojisinin etkisi altındaki Türkiye, coğrafi yakınlığından ve yakın tarihi ve kültürel bağlarından yararlanarak nüfuzunu artırmaya çalışmış, ancak kendi ulusal gücü ve Rusya'nın 1993'teki "yakın komşu" politikası nedeniyle istediği hedefe ulaşamamıştır.②

Bundan sonra uzun bir süre boyunca Türkiye Güney Kafkasya bölgesinin önemli rolünü vurgulamaya devam etti, ancak bölgeyle ilişkileri ekonomik, ticari ve enerji alışverişinin yanı sıra yüksek siyasi alışverişlerle sınırlı kaldı.③

2011 yılı Türkiye'nin dış politikasında genel bir değişime ve Azerbaycan ve Gürcistan ile askeri işbirliğinin kayda değer ölçüde güçlendirilmesi ve Güney Kafkasya'da bir dış politikanın "aktif olarak oluşturulması" döneminin başlamasıyla gösterildiği üzere Güney Kafkasya politikasında bir dönüm noktasına işaret etmektedir. □

Türkiye'nin Eylül 2020'de patlak veren KARABAĞ çatışmasına yüksek profilli katılımı ve derinlemesine müdahil olması, Güney Kafkasya politikasının giderek daha radikal ve maceracı bir hal alan doğasını özetliyor. □ □

① Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Dünyası Dergisi Özel Sayısı, Türk Devletleri Teşkilatı, 2020, <https://www.turkicstates.org/assets/pdf/yayinlar/azerbaycan-cumhuriyeti->

disisleribakanliginin-yayini-diplomasi-dunyasi-dergisi-turk-konseyi-ozel-sayisi-12-tr.pdf.

② Ziya Onis, "Türkiye ve Sovyet Sonrası Devletler: Potential and Limits of Regional Power Influence," Middle East Review of International Affairs, Vol. 5, No. 2, 2001, sayfa 66-71. Uluslararası İlişkiler, Cilt. 5, No. 2, 2001, pp 66-71.

③ H. Burç Aka, "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasında Paradigma Değişimi," Alternatifler: Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt. 13, No. 3, 2014, p. 67. Gaber Evgenia, "Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye: Sovyet Sonrası Dönem," Central Asia and the Caucasus, Vol. 12, No.3, 2011, sayfa 14-147.3, 2011, sayfa 144-147.

④ Cao Pengpeng, "Turkey's Security Outlook and Post-Cold War Security Policy towards Transcaucasia", Journal of Jiangnan Institute of Social Sciences, No. 3, 2020, p. 61.

⑤ Bundan sonra, aksi vurgulanmadıkça, "Karabağ çatışması" Eylül 2020'de Azerbaycan ve Ermenistan arasında meydana gelen ikinci Karabağ çatışmasına atıfta bulunmaktadır.

(6) Kang Jie, "Karabağ Çatışmasının Yeni Turu: Bir İnceleme ve Değerlendirme", Renmin Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Strateji Brifingi, No.3, 2020, <http://sis.ruc.edu.cn/upload/editor/1/1603185862522.pdf>; ve Cory Welt ve Andrew S. Bowen, "Azerbaycan ve Ermenistan: The Nagorno-Karabag Conflict," Congressional Research Service Washington D.C., 7 Ocak 2021, <https://sgp.fas.org/crs/row/R46651.pdf>.

Böyle bir hareket Türkiye'yi birçok riskle karşı karşıya bırakabilir ve "pervasız" bir hareket olarak görülebilir. Her şeyden önce, Karabağ çatışmasına müdahil olmak Türkiye'nin iç ekonomik kalkınmasını etkileyecektir; zira Azerbaycan'a verilecek destek Türkiye'nin askeri

harcamalarını önemli ölçüde arttıracak, zaten zayıf olan ülke ekonomisine daha da ağır bir yük getirecektir. □

İkinci olarak, Rusya-Türkiye ilişkileri, Güney Kafkasya'nın geleneksel olarak Rusya'nın kendi etki alanı olarak gördüğü bir "post-Sovyet alanı" olması nedeniyle karmaşık bir hal almaktadır. Aynı zamanda Ermenistan, Rusya'nın askeri müttefiki olan Kolektif Güvenlik Örgütü'nün (CSTO) bir üyesidir ve ülkede Rus askeri üsleri bulunmaktadır. Ermenistan'a yönelik bir saldırı Rusya'nın çıkarlarını tehdit edebilir ve askeri müdahalesine yol açabilir. Rusya, Türkiye'yi Karabağ çatışmasına müdahil olmasının yeni bir dünya savaşına, hatta Türk topraklarına nükleer bir saldırıya yol açacağı konusunda açıkça uyarmıştır. □ □

Bir kez daha, ABD, Fransa ve diğer Batılı güçlerin Güney Kafkasya bölgesinde çıkarları vardır ve ABD ve Fransa, ilk KARABAĞ çatışmasından sonra AGİT Minsk Grubu'nun eş başkanları olarak KARABAĞ meselesi üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir. Bu durum, hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Fransa'daki geniş Ermeni seçmen kitlesiyle birleştiğinde, bu ülkelerin politikaları üzerinde önemli bir etki yaratabilir. Dolayısıyla Azerbaycan'ı düşüncesizce desteklersek, ABD ve Fransa'nın hoşnutsuzluğu ve hatta yaptırımlarıyla da karşı karşıya kalacağız.④

① Mustafa Kutlay ve Ziya Öniş, "Understanding Oscillations in Turkish Foreign Policy: Pathways to Unusual Middle Power Activism," Third World Quarterly, Vol. 42, No. 2021. " Third World Quarterly, Vol. 42, No. 12, 2021.

② Cao Pengpeng, "Turkey's Policy Toward Transcaucasia and Its Difficulties," Strategic Decision Making Research, No. 5, 2020, p. 75.

③ Sun Degang ve Deng Haipeng, "U.S.'nin Yayılımı ve Beklentiler. S. Türkiye'deki Askeri Üsler," American Studies, No. 2, 2015, p.141.

④ Kamer Kasim, "American Policy toward the Nagorno-Karabag Conflict and Implications for Its Resolution," Journal of Muslim Minority Affairs, Vol. 32, No. 2, 2012; Tigran Yegavian, "Fransız-Ermeni İlişkileri: Geçmiş ve Bugün," EVN Report, 30 Kasım 2021, . com/politics/french. 30 Kasım 2021, <https://evnreport.com/politics/french-armenian-relations-past-and-present/>

Son olarak, Türkiye'nin Azerbaycan'ın Karabağ bölgesini askeri olarak ele geçirmesine destek vermesi, ki bu uluslararası hukuka aykırıdır, Türkiye'nin uluslararası itibarını azaltabilir ve zaten etrafı düşmanlarla çevrili olan Türkiye artan diplomatik baskıyla karşı karşıya kalabilir. Türkiye'nin karşı karşıya olduğu birçok riske rağmen Karabağ çatışmasına güçlü bir şekilde müdahil olmasının nedenleri nelerdi?

Bu soruyu incelemenin önemi, mevcut literatüre dayanarak, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olmasına daha kapsamlı ve rasyonel bir açıklama getirmek için daha bütüncül bir açıklayıcı çerçeve önerilebilmesidir. Aynı zamanda, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olması, son yıllardaki "saldırgan" dış politikasını daha iyi anlamak için bir vaka çalışması olarak seçilmiştir.

Bir kere, dava temsili bir dava. Avrasya kıtasının hinterlandında yer alan Güney Kafkasya, petrol ve doğalgaz kaynakları bakımından zengindir ve aynı zamanda petrol ve doğalgazın Asya'dan Avrupa'ya taşınması için stratejik öneme sahip bir enerji merkezidir. Karabağ bölgesi, anlaşmazlıkların uzun bir geçmişi sahip olduğu ve etnik ve dini çelişkiler ile büyük güçlerin çıkarlarının iç içe geçtiği Güney Kafkasya'da bir "barut fıçısı". Güney Kafkasya'daki bölgesel düzenin yönü açısından büyük önem taşımaktadır ve bölge ülkeleri, komşu ülkelerin büyük güçleri ve dünyanın büyük güçleri arasındaki stratejik rekabetin en önemli alanlarından biridir. Türkiye'nin bölgedeki çatışmalara katılımının incelenmesi, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki komşu bölgelerdeki katılımı da dahil olmak üzere genel stratejisini tam olarak anlamamıza yardımcı olur.

İkincisi, dava zaman açısından hassas. Karabağ çatışması, 2020'nin sonlarında, Covit'in patlak vermesi ve dünyadaki güç dengesinin değişmesi ve dünya düzeninin bugüne kadar devam eden dönüşümünün genel arka planında gerçekleşti. Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olması, Türkiye'nin "agresif" dış politikasının son yansımalarından biridir.

Bölüm 2 Mevcut araştırma sonuçlarının gözden geçirilmesi

Günümüzde, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olma motivasyonlarının analizi iki ana perspektife ayrılmaktadır.

İlk bakış açısı Türkiye'yi bir bütün olarak görmek ve politikalarında bazı süreklilikler görmektir. Muhammed Rois Adzkia gibi akademisyenler de bu bakış açısını benimsemektedir. Hans J.'den yararlanarak. Morgenthau'nun ulusal çıkar kavramından yola çıkarak, Türkiye'nin KARABAĞ çatışmasına dahil olma nedenlerini farklı ulusal çıkar biçimlerine bağlayan ve bunları aciliyet, süre, özellikler ve uyumluluk olmak üzere dört açıdan analiz eden "Ulusal Çıkar Teorisi "ni ortaya koydular. Aciliyet, süre, özellikler ve uyumluluk olmak üzere dört unsur incelendiğinde, Türkiye'nin KARABAĞ çatışmasına dahil olmasında ortak dini kimlik, diğer ülkelerle iyi ilişkiler, silah satışından elde edilen karlı gelirler, bölgesel nüfuzun artırılması ve Rusya ile ilişkilerin yumuşatılması etkili olmuştur. ①

Net bir teorik çerçeve sunmamakla birlikte, diğer akademisyenler de benzer şekilde Türkiye'yi tek bir aktör olarak görmekte ve Türkiye'nin KARABAĞ çatışmasına müdahil olmasını bu temelde açıklamaktadır. Özetle, argümanları üç ana alanı kapsamaktadır: birincisi, "uluslararası etki teorisi". Bu görüş, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olmasını

uluslararası etkinin artmasına yardımcı olarak görmektedir.

Birincisi, Azerbaycan'a tam destek vererek ve savaşı kazanmasına yardımcı olarak Ermenistan'ın bölgesel etkisini zayıflatmak ve Azerbaycan'ın Güney Kafkasya'daki Türk etkisinin stratejik dayanak noktası rolünü güçlendirmek.

İkincisi, Türkiye'nin diğer yönlerdeki "genişlemesine" karşı koymak için Rusya'nın dikkatini Orta Doğu, Akdeniz ve diğer bölgelere çekmek.

Son olarak, Türkiye'nin Türk dili konuşan devletler örgütlenmesindeki baskın konumu, "Türk" devleti Azerbaycan'ın kaybettiği toprakları geri kazanmasına destek vererek pekiştirilmektedir. ②

İkincisi ise "enerji güvenliği teorisi"dir. Bu görüşe göre Türkiye'nin Karabağ sorununa müdahil olmasının nedeni enerji güvenliğini koruma ihtiyacıdır. Azerbaycan 2020'den itibaren Türkiye'nin en büyük enerji ithalatçısı haline gelecektir ve Azerbaycan'daki durum istikrara kavuşmazsa Türkiye'nin enerji güvenliği tehlikeye girebilir. Temmuz 2020'de, enerji boru hattının yakınındaki Tovuz (rayonu) bölgesinde Karabağ çatışmasının patlak vermesi, Türkiye'yi enerji güvenliğine ilişkin endişeleri nedeniyle Karabağ çatışmasına müdahil olma konusunda daha da uyarmıştır. ③

① Muhammad Rois Adzkia ve Sugeng Riyanto, "Turkey's Engagement in the Conflict of Nagorno-Karabag," *Jurnal Studi Diplomasi Dan Keamanan*, Vol. 13, No. 2, 2021.

② Deng Hao, "Karabağ Sorununun Çözülmesi ve Çatlatılması", World Knowledge, No. 22, 2020, p. 23;

③ Deng Hao, "Karabağ Sorunu: Karabağ Sorununun Çözülmesi ve Çatlaması", World Knowledge, No.22, 2020, p. 23.

Daria IsacheKarabago, "Dağlık Karabağ Savaşında Türkiye-Rusya Ortaklığı: Militarized Peacebuilding with Implications for Conflict Transformation," SWP Comment, No. 53, Kasım 2020. Sayfa4.
https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/71460/ssoar-2020-isacheKarabago-Turkey-Russia_partnership_in_the_war.pdf.

(4) Emil Aydalıani, "Dağlık Karabağ Çatışmasında Türkiye'nin Kazan-Kazan Stratejisi," BESACenter Perspectives Paper, No. 1816, 13 Kasım 2020, <https://besacenter.org/turkey-nagorno-Karabag-strategy/>;

Deng Hao ve Kang Jie, "2020 Salgınının Etkisi Altında Güney Kafkasya'daki Durum: Değişimler ve Zorluklar", Sun Li, ed.

Orta Asya Ülkeleri Kalkınma Raporu (2021), Sosyal Bilimler Edebiyat Yayınevi, 2021 baskısı, s.131.

Üçüncüsü ise "kimlik siyaseti teorisi "dir. Bu görüş, Türkiye'yi Karabağ sorununa müdahale etmeye iten ulusal kimliğe ve Türkiye ile Azerbaycan'ın aynı "Türki" dil grubuna ait olduğu ve "bir halk, iki ülke" olarak adlandırılan iyi tarihi ilişkilere sahip olduğu gerçeğine vurgu yapmaktadır. Aksine, Türkiye ve Ermenistan arasında "uzun süredir devam eden bir düşmanlık" vardır ve iki taraf soykırım, sınır ve toprak konularında tartışmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkilerdeki bariz farklılık, Türkiye'nin KARABAĞ ihtilafında Azerbaycan'a verdiği desteği belirlemiştir. ①

İkinci bakış açısı devletin kara kutusunu açmakta ve Türkiye'nin KARABAĞ çatışmasına müdahil olmasının nedenlerini hem yerel hem de uluslararası perspektiflerden incelemeye çalışmaktadır. Bazı akademisyenler, Türkiye-AB ilişkilerinin bozulması nedeniyle Türkiye'nin içeride ekonomik baskı altında olduğuna inanmaktadır.

S. ilişkiler ve yeni koronavirüs salgınının yayılması. Bu arka plan karşısında Türk hükümeti, radikal bir dış politika benimseyerek milliyetçi duyguları canlandırmayı ve iç çatışmaları başka yöne çekmeyi umuyordu. ②

Ana Jović-Lazić bunu neoklasik realizmin teorik çerçevesine atıfta bulunarak açıklıyor ve konunun hem uluslararası ortam hem de iç politika perspektifinden anlaşılması gerektiğini savunuyor. Uluslararası ortam düzeyinde, Arap Baharı ve Suriye'deki kriz Türkiye'nin o zamanki "komşularla sıfır sorun" politikasını etkilemiş, Türkiye bunu uluslararası konumunu iyileştirmek ve daha aktif bir dış politika başlatmak için bir fırsat olarak görmüş, bu da Güney Kafkasya'ya yönelik politikasında bir değişime yol açmış ve böylece KARABAĞ çatışmasına müdahil olması için gerekli koşulları yaratmıştır. Bu da Güney Kafkasya'ya yönelik politikasında bir değişime yol açmış ve KARABAĞ çatışmasına müdahil olmasına zemin hazırlamıştır. İç siyaset düzeyinde, daha ciddi bir siyasi ve ekonomik kriz karşısında, Erdoğan otoriterliği, popülizmi ve aşırı milliyetçiliği hakimiyetini sağlamak için, dış çatışmaları da iç çatışmaları saptırmak için kullanmayı seçti. Türkiye, uluslararası ortamın ve iç politikanın

ikili etkisi altında KARABAĞ ihtilafına müdahale etmek için radikal bir politika benimsemiştir. ③

① M. Hakan Yavuz ve Michael M. Gunter, eds., *The Nagorno-Karabag Conflict: Historical and Political Perspectives*, New York: Routledge, 2022, s. 289.

Adilah Hasna Khairunisa, "Kimlik ve Dış Politika: Türkiye'nin Dağlık Karabağ Çatışmasında Azerbaycan'a Desteği," 31 Mart 2009. " 31 Mart 2022, <https://eudl.eu/pdf/10.4108/eai.31-3-2022.2320955>.

② M. Hakan Yavuz ve Vasif Huseynov, "İkinci Karabağ Savaşı: Rusya vs. Türkiye mi?" *Orta Doğu Politikası*, Cilt. 27, No. 4, 2020, sayfa 108-109. Mustafa Kutlay ve Ziya Öniş, "Understanding Oscillations in Turkish Foreign Policy: Pathways to Unusual Middle Power Activism," *Third World Quarterly*, Vol. 42, No. 12, 2021, p. 3059. *Third World Quarterly*, Vol. 42, No. 12, 2021, p. 3059.

③ Ana Jović-Lazi, "The Role of Turkey in the Second Armenian-Azerbaijani Armed Conflict over Nagorno-Karabag as a Reflection of Continuity and Change in Its Foreign Policy," *Međunarodni Problemi*, Vol. 74, No. 1, 2022.

Genel olarak, iki perspektifin de kendi gerekçeleri vardır ve Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olmasını ayrı ayrı açıklamaktadır. Bununla birlikte, bu açıklamaların her biri hala yetersiz görünmektedir.

İlk olarak, Türkiye'yi bir bütün olarak gören araştırma perspektifi Türk politikalarının sürekliliğini vurgularken, Türkiye'nin iki KARABAĞ çatışmasına yönelik tutumunda açık bir değişim vardır ve ulusal çıkarların sürekliliğini vurgulayan teorik çerçeve değişimin nedenlerini iyi açıklayamamaktadır. "Uluslararası etki teorisi", "enerji güvenliği teorisi" ve "kimlik politikaları teorisi" Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki stratejik çıkarlarını anlamamıza yardımcı olsa da, Türkiye'nin büyük güçlerin baskısı, iç ekonomik kriz ve uluslararası hukukun kısıtlamaları altında KARABAĞ çatışmasına neden hala güçlü bir şekilde dahil olduğunu açıklayamamaktadır.

"Uluslararası etki teorisi", "enerji güvenliği teorisi" ve "kimlik politikaları teorisi" Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki stratejik çıkarlarını anlamamıza yardımcı olsa da, büyük güçlerin baskısına, iç ekonomik krize ve uluslararası hukukun kısıtlamalarına rağmen Türkiye'nin KARABAĞ çatışmasına güçlü bir şekilde dahil olmasına iyi bir açıklama getirmemektedir.

İkinci olarak, Türkiye'deki kara kutunun açılmasına ilişkin araştırma bu konuda yeni fikirler sunmaktadır ve özellikle neoklasik realist teorik çerçeveyi kullanması açısından öğreticidir. Lazer'in çalışması, Arap Baharı sonrasındaki jeopolitik fırsatları uluslararası faktörler düzeyinde Türkiye'nin genel olarak dış politikasını ve dolayısıyla Türkiye'nin Güney Kafkasya politikasını etkileyen kilit bir faktör olarak görmesi bakımından yetersiz kalmaktadır.

Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olmasını daha doğrudan etkilemiş olabilecek bir faktör olan Güney Kafkasya'daki büyük güçlerin politikalarından biraz habersizdir. İç faktörlerin incelenmesi, iç siyasi hareketliliğin incelenmesi açısından büyük önem taşıyan otoriterlik ve popülizmin etkisine odaklanmaktadır. Ancak, çalışmasında hakim kültürel eğilimlerdeki ve Türkiye ile müdahale edilen ülkeler arasındaki ilişkilerdeki değişimleri dikkate almamakta ve KARABAĞ çatışmasına müdahaleyi hükümeti iç çelişkilerinden uzaklaştırmak için bir "geçici önlem" olarak görmek, böylece iç siyasi hareketliliğin dış politikanın oluşturulması ve uygulanması üzerindeki derin etkisini derinlemesine anlayamamaktadır. Ancak, çalışmasında Türkiye'deki hakim kültürel eğilimlerdeki ve Türkiye ile müdahale edilen ülkeler arasındaki ilişkilerdeki değişimlere dikkat etmemiş ve KARABAĞ çatışmasına müdahaleyi sadece hükümetin iç çatışmalarını başka yöne çekmek için "geçici" bir önlem olarak görmüştür. Mevcut çalışmaların eksikliklerini gidermek amacıyla bu makale, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olmasının daha kapsamlı ve rasyonel bir açıklamasını sunmak için yerel ve uluslararası etki faktörlerine odaklanarak sistemik ve üniter analiz düzeyleri arasında bir köprü kurmak için "fırsat penceresi" kavramından yararlanmaktadır.

Bölüm 3

"Fırsatı" beklemek - bir kriz durumunda "fırsat penceresinin" ortaya çıkışı ve oluşumu

"Fırsat penceresi" açıklayıcı çerçevesi, ulusal dış politika yapımındaki değişimlerin dinamiklerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu açıklayıcı çerçeve, ulusal diplomatik karar alma süreçlerindeki değişimlerin, kriz olayları, uluslararası durumdaki değişiklikler ve iç siyasi seferberlik gibi üçlü faktörlerden etkilenen "fırsat pencerelerinin" tanınması ve kavranmasına dayandığını öne sürmektedir.

(i) "Fırsat penceresi" kavramının tanımı ve bileşenleri

"Fırsat penceresi" kavramı silahlı çatışma ve iç kamu politikası çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. ① Silahlı çatışma çalışmalarında, "fırsat penceresinin" açılması genellikle büyük güçler arasında veya yükselen ve yerleşik güçler arasında savaşın patlak verme zamanlamasını açıklamak için kullanılır. "Fırsat penceresi", "bir ülkenin hasmına karşı önemli bir askeri avantaja sahip olduğu bir dönem" veya "savunan ülkenin gücünün azaldığı ancak hala saldırı şansının olduğu bir dönem" olarak tanımlanmaktadır. (2) (3)

İç kamu politikası araştırmalarında, bu kavram esas olarak başarılı gündem belirleme fırsatlarını açıklamak için kullanılır ve "fırsat penceresi" "kısa vadede belirli bir hareket üzerinde harekete geçme şansı" olarak tanımlanır. ④

① Fredrik Doeser ve Joakim Eidenfalk, "The Importance of Windows of Opportunity for Foreign Policy Change," *International Area Studies Review*, Vol.16, No.4, 2013, p.392.

② Richard Ned Lebow, "Fırsat Pencereleeri: Devletler İçinden Atlar mı?"
Uluslararası Güvenlik, Cilt. 9, No. 1, 1984, p. 147.

③ Stephen Van Evera, Savaşın Nedenleri: Güç ve atışmanın Kökleri, çeviren
He Yao, Shanghai People's Publishing House, 2014 baskısı, s.89.

④ John W. Kingdon, Agenda, Alternatives, and Public Policy (ikinci
baskı), çeviren Ding Huang ve Fang Xing, Renmin University of China Press,
2004 baskısı, s. 209.

Her iki alandaki kavramlar da kritik anların yakalanmasını vurgulamakla birlikte, çalışma alanının sınırlılıkları nedeniyle her ikisi de henüz devletin çevresel çatışma politikasına dahil olma dinamiklerini açıklamak için uygun değildir. Son zamanlarda "fırsat penceresi" kavramı dış politika yapım araştırmaları alanında da kullanılmaya başlanmıştır ve "fırsat penceresi "nin net bir tanımı yapılmamış olsa da bu kavramdan ilham almamıza ve dersler çıkarmamıza engel değildir.

"Fırsat penceresi "nin durumdaki nesnel değışikliklere dayanan öznel bir algı ve yorum olduğu göz önüne alındığında, bu makalenin içeriğiyle birlikte, onu şu şekilde tanımlıyoruz: karar vericilerin iç ve dış ortamları değlendirmeleri, zarardan kaçınmaları, anı yakalamaları ve kararlı bir şekilde harekete geçmeleri için kilit zaman düğümleri. Bu tanıma göre, bir "fırsat penceresinin" oluşturulması hem iç hem de dış etkilere dikkat edilmesini gerektirir.

Stephen Van Evera'ya göre, uluslararası çatışma alanındaki "fırsat pencereleeri" "i pencereleer" ve "dış pencereleer" olarak kategorize edilebilir. "İ pencere" ve "dış pencere".

"İ pencere", uzun vadeli ekonomik büyüme, silahlanma veya kısa vadeli silahlanma seferberliği gibi "i pencerenin" açılmasını etkileyebilecek iç değışikliklerden kaynaklanmaktadır.

"Dış pencere", müttefiklerin sayısının artması veya azalması gibi diplomatik durumdaki değişikliklerden kaynaklanır, bu da güç dağılımını değiştirebilir ve böylece "dış pencerenin" açılmasını etkileyebilir. (1)

Dış politika çalışmalarında Jeff Checkel ve Jürgen Haacke gibi akademisyenler "fırsat penceresi"ni neyin oluşturduğunu tartışırken büyük ölçüde Evra'nın iç ve dış pencere ayrımını takip etmişlerdir.

(i) "Fırsat penceresinin" iç ve dış pencere arasında bölünmesi. (2)

① Stephen Van Evera, Savaşın Nedenleri: Güç ve Çatışmanın Kökleri, çeviren He Yao, Shanghai People's Publishing House, 2014 baskısı, s. 90-91.

② Jürgen Haacke, "Foreign Policy Entrepreneurs, Policy Windows and 'Pragmatic Engagement': Çoklu Akış Çerçevesi ve Obama Yönetiminin 2009'da Myanmar'da Askeri Yönetime Yönelik Politika Değişikliğine İlişkin Öngörülerin Yeniden Değerlendirilmesi," *Foreign Policy Analysis*, Vol. 17, No. 3, 2021, p.7; Jeff Checkel, "Ideas, Institutions and the Gorbachev Foreign Policy Revolution. " *Dünya Siyaseti*, Cilt. 45, No. 2, 1993, p. 279.

Ancak mevcut çalışmalar "fırsat penceresi" üzerindeki iç ve dış etkileri kapsamlı bir şekilde tanımlamamakta, ekonomik ve askeri güç gibi nesnel faktörlere çok fazla odaklanırken iç algıları ve meşruiyeti ihmal etmektedir. Dışarıda, diplomatik durumdaki değişiklikleri değerlendirmek için daha ince kriterlerin eksikliği söz konusudur.

"Fırsat penceresi" tanımını tamamlamak için "Siyasi Fırsat Yapısı" ve "Jeopolitik Fırsat" kavramları daha sonra tanıtılacaktır.

"Siyasi Fırsat Yapısı" ve "Jeopolitik Fırsat" kavramları daha sonra "Fırsat Penceresi" tanımını geliştirmek üzere tanıtılacaktır. Bir "fırsat penceresinin" açılması iki kritere göre değerlendirilir: dış güç dağılımı ve iç meşruiyet. Dış koşulların uygunluğu, temel uluslararası normların karşılanması koşuluyla, karşılaştırmalı güçlü yönlerin dikkate alınmasına odaklanır. Dış koşullar, bölge

dışı güçlerin gücü zayıfladığında ve bölge ülkelerinin gücü karşılaştırıldığında uygun olduğunda uygun kabul edilebilir. Bu da "fırsat penceresinin" dış bileşenini oluşturmaktadır.

İç cephede, Türkiye'nin iç koşullarında kısa vadede ciddi bir değişiklik olmamıştır ve Türkiye'nin ekonomik ve askeri gücü müdahale edilen ülkelerin çok üzerindedir. Bu nedenle daha büyük bir etkiye sahip olan iç meşruiyet sorunudur ve KARABAĞ çatışmasına daha derin bir katılım için hangi koşullarda daha büyük bir iç destek olduğu, iç ortamın uygunluğunu belirlemede kilit bir faktördür. Bu, "fırsat penceresinin" dahili bir bileşenini oluşturur.

"Fırsat penceresinin" dış (elverişli uluslararası durum) ve iç (yeterli iç siyasi seferberlik) bileşenleri karşılandıktan sonra, çeşitli faktörleri birbirine bağlamak ve nihayetinde dış politika yapımında bir değişim için bir "fırsat penceresi" açmak için genellikle bir "katalizör" olarak bir "kriz olayı" gerekir. Dış (elverişli uluslararası durum) ve iç (yeterli iç siyasi seferberlik) bileşenler karşılandığında, çeşitli faktörleri birbirine bağlamak ve nihayetinde dış politika yapımında bir değişiklik için bir "fırsat penceresi" açmak için genellikle bir "katalizör" olarak bir "kriz olayı" gereklidir.

(ii) "Fırsat pencerelerinin" ortaya çıkması için "katalizörler" - kriz olayları

Kriz olaylarının ortaya çıkması, diplomatik karar alma süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilecek iç ve dış faktörlerin devreye girmesi için bir katalizördür. Aktörler tarafından alınan önemli diplomatik kararlar, meşruiyet ile yetkinliği birleştirme fırsatı gerektirir. Toplumsal düzeyde, kriz olayları iç siyasi seferberliği yönlendirebilir. Kişisel algılar doğrultusunda bir olay meydana geldiğinde, güçlü bir empati duygusu oluşacak ve duyguların ve eylemlerin karşılıklı olarak aktarılması, diplomatik karar alma sürecini daha da etkileyecek olan sosyal uzlaşının oluşmasını teşvik edecektir. ①

Bazı akademisyenler, bir olayın önemli bir değişim veya büyük bir aciliyetle karakterize edildiğinde politika yapıcılarının dikkatini çekme olasılığının daha yüksek olduğunu öne sürmüştür. ②

"Güvenlikleştirme" yaklaşımı sayesinde, kriz olaylarının ortaya çıkmasının iç siyasetin dikkatini çekmesi daha olasıdır ve bu da iç gündemin yeniden düzenlenmesini tetikler. Kriz olayları "fırsat pencerelerinin" ortaya çıkması için bir kamuoyu iklimi yaratır ve diplomatik karar alma süreçlerinde "fırsat pencerelerinin" kullanılmasının meşruiyetini artırır. ③

"Fırsat penceresinin" kapsamı arasında da bir fark vardır; devletlerarası savaşlar, dünya çapındaki ekonomik buhran vb. sonucunda açılan daha büyük "fırsat pencereleri", siyasi ve kurumsal direnci önemli ölçüde azaltmaya yardımcı olur ve böylece hükümetin idari gücünü artırır. Hükümet daha radikal politikalar seçme fırsatına sahiptir. ④

(iii) "Fırsat penceresini" oluşturan dış faktörler - uluslararası durumdaki değişiklikler

Uluslararası durumdaki değişiklikler, Devletin statükoyu değiştirme kabiliyetini değerlendirmek amacıyla dış nesnel faktörleri "rasyonel" bir şekilde analiz etme ve tartma ihtiyacını vurgulamaktadır. Uluslararası durumdaki değişiklikler bazı akademisyenler tarafından "jeopolitik fırsatlar" olarak da tanımlanmaktadır.

e.Ülkeler arasındaki güç zıtlığında bir dengesizlik olduğunda veya jeopolitik ayarlamalar nedeniyle sistemin yapısında değişiklikler olduğunda, statükoyu değiştirmek isteyen ülkelerin sistemde aktif olmaları için bir fırsat penceresi vardır. ⑤ Bu pencere, bölge dışı güçlerin bölgeye müdahale etme istekliliği ve eylemlerinin yanı sıra bölge ülkelerinin karşılaştırmalı güçleri incelenerek belirlenir.

Jeopolitik ortam.

Jeopolitik ortam "fırsat pencerelerinin" ortaya çıkışını etkiler ve

politika yapıcılarının mevcut siyasi güvenlik sorunlarını ve daha geniş jeopolitik bağlamı dikkatle değerlendirmesi gerekir. Jeopolitik, büyük güç ilişkileriyle yakından ilgilidir ve bölge dışı büyük güçlerin veya hegemonik güçlerin etkisi kara ve deniz sınırlarını aşabilir ve hedef bölge üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. (6)

① Xiang Liangyun, "Fuse Olaylarının Sosyal Bilişsel Stratejileri ve Süreçleri - Büyük Kitleli Olayların Mekanizmalarına Mikro Bir Bakış", *Journal of Intelligence*, No. 6, 2011, p. 47.

② John W. Kingdon, *Gündem, Alternatifler ve Kamu Politikası (İkinci Baskı)*, çeviren Ding Huang ve Fang Xing, Renmin University of China Press, 2004 baskısı, s. 213. John T. S. Keeler, "Reform için Pencereyi Açmak: Mandates, Crises and Extraordinary Policy-Making," *Comparative Political Studies*, Vol. 25, No. 4, 1993. *Siyasi Çalışmalar*, Cilt.25, No. 4, 1993.

④ Andrew P. Cortell ve Susan Peterson, "Altered States: Explaining Domestic Institutional Change," *British Journal of Political Science*, Vol. 29, No.1, 1999, sayfa 185-186.

⑤ Zeng Xianghong ve Zhang Junsu, "'Imperial Nostalgia,' Geopolitical Opportunities and the Turnaround in Turkish Diplomacy," *Diplomatic Review*.NO.2, 2022, p. 62.

(6) Barry Buzan ve Ollie Wieff, *The Regional Security Complex and the International Security Architecture*, çeviren Pan Zhongqi ve diğerleri, Shanghai People's Publishing House, 2010 baskısı, s. 59.

Stratejik hedefleri, ulusal güçleri ve ulusal çıkarları gibi faktörler jeopolitik ortamda önemli referanslar haline gelmiştir. Bunun ötesinde, jeopolitik ortam, müdahil Devletlerin bölge içindeki durumunu ve bölge dışı güçlerle olan bağlarının boyutunu da dikkate alır. Büyük güçlerin temel çıkarlarına dokunulmadığında, bölge dışı güçler bölgesel durumdaki değişikliklere karşı daha toleranslı olur ve çatışmaya müdahale etmek için "fırsat penceresi" daha kolay açılır. Bölgesel düzeyde, küresel güçlerin ve hegemonik güçlerin müdahalesiyle karşı karşıya kalındığında, bölgesel güç dengesinde önemli değişiklikler

ortaya çıkabilir. Bölge dışı güçler bölgeyle daha az ilgilendiğinde, bölge içi güç zıtlıkları daha kritik bir rol oynamaktadır.①

Ülkelerin bu alandaki karşılaştırmalı güçlü yönleri. Ekonomik kalkınmanın göreceli hızı, silahlanma düzeyi ve ittifak ilişkilerindeki değişiklikler gibi faktörler iki ülkenin göreceli güçlerinde değişikliklere yol açabilir ve göreceli güçlerdeki değişiklikler bir "fırsat penceresi" açabilir.②

Güvenlik konularının hem sistemik düzeyde büyük güçlerin etkileşimine hem de bölge içinde güvenliği birbirine bağlı olan gruplara odaklanarak analiz edilmesi gerekmektedir. Ülkelerin güvenlik durumu ve küresel güçlerin müdahale süreci ancak bölgesel güvenlik dinamiklerinin anlaşılmasıyla kavranabilir. ③

Bu nedenle, bir çatışmaya müdahale ederken, çatışma bölgesindeki iki tarafın güçlerinin karşılaştırılması da dikkate alınmalıdır ve açıkça daha üstün güce sahip bir tarafın desteklenmesi durumunda, Devletin çatışmaya müdahalesi daha fazla fayda sağlayacaktır, bu da çatışmaya müdahale için "fırsat penceresi" üzerinde önemli bir etki haline gelmiştir.

(iv) "Fırsat penceresini" oluşturan iç faktörler - iç siyasi seferberlik

İç siyasi seferberlik, ulusal dış politika yapımında toplumsal desteğe duyulan ihtiyacı vurgular. Devletler, dış politikanın uygulanması için kaynak bulma sürecinde zaman zaman sosyal kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bir ülkenin güvenlik stratejisinin uygulanması üç nedenden dolayı sınırlı olabilir: asimetrik bilgi, gelecekteki tehditlerin bilinmemesi ve kolektif eylem için motivasyon eksikliği.④

Bu ikilem esasen dış politikanın kamuoyu tarafından yeterince anlaşılamamasının ve politikanın meşruiyetini arttırmak için kapsamlı bir siyasi seferberlik gerektiren bu politikayı desteklemek için yeterli istekliliğin olmamasının bir sonucudur ve "fırsat penceresinin"

oluşumunda içsel bir faktördür. Bu makale, toplumsal hareket teorisindeki "siyasi fırsat yapısı" kavramından yola çıkarak, Türk hükümetinin iç siyasi mobilizasyonunu etkileyen faktörleri incelemektedir. ⑤

① Song Wei, *Konumsal Realizm - Bir Dış Politika Teorisi*, Şangay Halk Yayınevi, 2021, s. 90.

② Stephen Van Evera: *Savaşın Nedenleri: Güç ve Çatışmanın Kökleri*, çeviren He Yao, Şangay Halk Yayınevi 2014 baskısı, s. 113.

③ Barry Buzan ve Ollie Wieff, *Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve Uluslararası Güvenlik Mimarisi*, çeviren Pan Zhongqi ve diğerleri, Shanghai People's Publishing House, 2010 baskısı, s. 42.

④ Thomas J. Christensen, *Faydalı Düşmanlar: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947-1958*, Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1996.

⑤ "Siyasi fırsat yapısı" sosyal hareket araştırmaları alanında yaygın olarak kullanılmaktadır, bakınız Zhao Dingxin, *Sosyal ve Siyasi Hareketler Üzerine Ders Notları*, Sosyal Bilimler Literatürü Yayınevi, 2006 baskısı, s. 195-205. Feng Shizheng, *Batı Sosyal Hareketleri Teorisi Üzerine Çalışmalar*, Çin Halk Üniversitesi Yayınları, 2013 baskısı, s. 166-172. Doug Mc Adam, John D. McCarthy ve Mayer N. Zald, eds., *Toplumsal Hareketler Üzerine Karşılaştırmalı Perspektifler: Political Opportunities, Mobilizing Structures Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*, New York: Cambridge University Press, 1996.

Toplumsal hareketlerin incelenmesinde, "siyasi fırsat yapısı" terimi genellikle toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasını veya devam etmesini destekleyen yapısal faktörleri açıklamak için kullanılır. ①

Bu makale, Türkiye'nin iç gerçeklerine dayanarak, iç siyasi mobilizasyonu etkileyen üç faktör seçmektedir: siyasi sistemdeki ve elit ittifaklardaki değişiklikler, hakim kültürel ideolojideki değişiklikler ve çatışma halindeki ülkelerle ilişkilerdeki değişiklikler. Yurtiçi siyasi

seferberlik, siyasi sistemlerdeki ve elit ittifaklardaki değişikliklere dikkat edilmesini gerektirir.

Doug McAdam ve diğer akademisyenlerin "siyasi fırsat yapısını" neyin oluşturduğuna ilişkin araştırmaları incelendiğinde, hepsinin öncelikle "resmi hukuk sisteminin yapısını" gözlemledikleri görölmektedir. □

Resmi hukuk sistemindeki değişiklikler Devlet ve toplum arasındaki ilişkiyi etkiler ve "kurumsallaşma" bazı insanların algılarının daha fazla insanı etkileyen bir sosyal gerçekliğe dönüşmesine yardımcı olur.(3)

Bu çalışma, parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçiş sürecine odaklanacaktır. Hükümet sistemindeki değişiklik, ülkedeki gücün merkezileşmesindeki bir değişimi yansıtmakta ve başkanın dış politika kararlarında daha bağımsız ve etkili hale geldiği anlamına gelmektedir. □

Akademisyenler tarafından vurgulanan ikinci siyasi fırsat yapısı, özellikle elit ittifaklarının varlığı ya da yokluğuna vurgu yapan "gayri resmi yapı"dır. ⑤

① Zeng Xianghong, "Integrative Governance of Terrorism - A Perspective Based on Social Movement Theory", World Economics and Politics Issue 1, 2017, s.79.

② Doug McAdam, "Siyasi Fırsat: Kavramsal Kökenler, Güncel Sorunlar, Geleceğin Yönü," Doug McAdam, John D. McCarthy ve Mayer N. Zald, eds. Doug McAdam, John D. McCarthy ve Mayer N. Zald, eds. Toplumsal Hareketler Üzerine Karşılaştırmalı Perspektifler: Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings, New York: Cambridge University Press, 1996, s. 26-27. Zhang Xiaojie, Geng Guoji ve Sun Ping, "Siyasi Fırsat Yapısı Teorisinin Gözden Geçirilmesi", Tianjin Administrative College Dergisi, No. 2, 2013, sayfa 46-47.

③ Martha Fenimore, Müdahalenin Amacı: Güç Kullanımına İlişkin İnançlardaki Değişimler, çevirenler Yuan Zhengqing ve Li Xin, şangay Çin Halk Cumhuriyeti. Yayıncının 2018 baskısı, s. 146.

- ④ Başkanlık sisteminin birçok biçimi vardır ve başkanlık sisteminin devlet gücünün merkezileşmesini artırıp artırmadığı özel olarak tartışılmalıdır. Mevcut çalışmalar, Türkiye'deki başkanlık sisteminin, geniş yasama ve yasama dışı yetkileri ve denge ve denetleme mekanizmalarının eksikliği ile Rusya'daki süper-başkanlık sistemine güçlü bir benzerlik taşıdığını göstermektedir. Xu Guochong ve Huo Longxia, "A Study of the Turkish Presidential System in Comparative Perspective," *Comparative Politics Studies*, No. 1, 2018.
- ⑤ Doug McAdam, "Siyasi Fırsat: Kavramsal Kökenler, Güncel Sorunlar, Geleceğe Yönelim," Doug McAdam, John D. McCarthy ve Mayer N. Zald, eds. McCarthy ve Mayer N. Zald, eds., *Toplumsal Hareketler Üzerine Karşılaştırmalı Perspektifler: Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*, New York: Cambridge University Press, 1996. *Sosyal Bilimler Üzerine Karşılaştırmalı Perspektifler Hareketler: Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*, New York: Cambridge University Press, 1996, s. 26-27. Zhang Xiaojie, Geng Guoji ve Sun Ping, "Siyasi Fırsat Yapısı Teorisinin Gözden Geçirilmesi", *Tianjin İdari Koleji Dergisi*, No.2, 2013, sayfa 46-47.

Elit siyasi koalisyonların parçalanması ve yeniden yapılandırılmasını içeren, yönetim değişikliğinin arkasındaki siyasi güçlerin oyununa da dikkat edilmesi gerekir ve bu süreçte yapılan siyasi anlaşmalar ve uzlaşmalar da iç siyasi seferberliğin konularını ve içeriğini etkileyebilir. Yurtiçinde siyasi seferberlik, aynı zamanda hakim olan kültürel ve kültürel davranışlardaki değişikliklere de dikkat edilmesini gerektirir.

Bazı akademisyenler "siyasi fırsat yapısı" kavramını eleştirerek, teorinin kavramsal kültür ve harekete geçirici söylemin içeriği gibi

faktörleri dikkate almadığını ve bu nedenle toplumsal hareketlerin patlak vermesinin nedenlerine ilişkin daha kapsamlı bir anlayış sunamadığını ileri sürmüşlerdir. Buna dayanarak, kolektif eylem çerçevesinin daha geniş bir siyasi düşünce bütününe uyum sağlaması halinde bir toplumsal hareketin başarısına daha elverişli olduğunu savunan "söylemsel fırsat yapıları" önermektedirler. Bu nedenle, daha geniş anlamda kültürel faktörler de siyasi fırsat yapısı çerçevesine dahil edilmelidir. ①

Kolektif eylem çerçeveleri ile baskın kültürel eğilimler arasındaki bağlantı, iç siyasi seferberlik için de geçerlidir. Sosyal uyum ve elit konsensüsü baskın kültürel eğilimlerden etkilenir. Her ikisi de dış politikanın oluşturulması ve uygulanmasında önemli bir rol oynar; zira toplumsal uyum ulusal kaynaklardan yararlanma becerisiyle ilgiliyken, elit mutabakatı tehdit algıları ve müdahale stratejileriyle ilgilidir. ②

Kısacası, dış politika kararları baskın kültürel eğilimlerle uyumlu olduğunda iç siyasi seferberlik daha başarılı olmaktadır. Öte yandan, halkın ve elit kesimin muhalefeti seferberliği zorlaştırabilir ve kararların meşruiyetini azaltabilir. İç siyasi seferberlik, çatışma halindeki ülkeler arasındaki ilişkilere dair halk algılarındaki değişikliklere de dikkat edilmesini gerektirir.

"Fırsat penceresini" etkileyen uluslararası durumda vurgulanan nesnel uluslararası faktörlerden farklı olarak, iç siyasi seferberlik bağlamında "çatışmalı ülkeyle ilişkilerde değişim", dış politikanın iç meşruiyetini artırma temel amacıyla devletlerarası ilişkilerin öznel algılarına daha fazla vurgu yapmaktadır.

Yapılandırmacı teoriye göre, farklı "paylaşılan bilgi" aktörlerin farklı kimliklerini ve çıkarlarını inşa eder.

Karşılıklı yardımlaşma ve şiddetsizlik ilkelerine dayalı bir "Kantçı anarşi" içinde birbirinizi dost olarak kabul edin. Ve "Hobbesçu anarşide" birbirlerinizi yok edebilecek ve birbirlerinin egemenliğini ihlal edebilecek düşmanlar olarak tanırırlar. (3)

Devletlerarası ilişkilerin algılanmasında, göreceli istikrara olanak tanıyan bir "yol bağımlılığı" söz konusudur. Çatışma halindeki ülkelerle ilişkilerde meydana gelen değişiklikler de hakim kültürel eğilimlerle yakından bağlantılıdır ve bu eğilimler aynı zamana denk gelirse, yankı uyandırma ve iç siyasi seferberliğin başarısına ~~ulus~~ olasılıkları daha yüksektir. Ancak algılar durağan değildir ve ilişki geçişlerinde "kritik kavşaklar" vardır. (Kritik Kavşaklar), kritik kavşaklarda yapılan seçimler diğer seçenekleri dışlar ve olayların gelişimini ve yönünü bir dereceye kadar belirleyerek kendi kendini güçlendiren bir etkiye sahiptir.④

① Koopmans Ruud ve Paul Statham, "Ethnic and Civic Conceptions of Nationhood and the Differential Success of the Extreme Right in Germany and Italy," Marco Giugni, Doug McAdam ve Charles Tilly, der. , sayfa. 225-253.

② Randall Schweller, Threats Without Answers - The Political Constraints of Parity, çeviren Liu Feng ve Chen Yong, Peking University Press, 2015 baskısı, s. 14.

③ Alexander Winter, Uluslararası Politikanın Sosyal Teorisi, çeviren Qin Yaqing, Shanghai People's Publishing House, 2014 baskısı.

④ Giovanni Capoccia ve R. Daniel Kelemen, "The Study of Critical Junctures: Tarihsel Kurumsalcılıkta Teori, Anlatı ve Karşı Olgular," *World Politics*, Vol. 59, No. 3, 2007, sayfa 341-342.

"Fırsat penceresi" kavramının ve neleri içerdiğinin bu ilk açıklamasından sonra, belirtilmesi gereken üç ek nokta vardır.

Birinci olarak, bu makalede "fırsat penceresinin" iç (iç siyasi seferberlik) ve dış (uluslararası durumdaki değişiklikler) bileşenleri, analitik çerçeveyi daha açık hale getirmek için iç meşruiyet ve dış güç dağılımı arasında bölünmüştür, ancak bu ikisinin etkileri iç içe geçmiş ve ayrılmazdır (bkz. Şekil 1).

İkinci olarak, bu makalede seçilen değişkenler, kısa bir süre içinde açılan "fırsat penceresi" üzerinde iki etkisi olan esas olarak uzun vadeli faktörlerdir. Bunlardan biri, uluslararası ve yerel durumdaki değişikliklerin karmaşık ve kademeli olmasıdır.

(a) Kararların meşruiyetinin gelişmesi uzun zaman alır. Büyük güçlerin Karabağ çatışmasına müdahale etme istek ve kabiliyetlerindeki değişim de daha uzun bir süreçtir. Ancak bu "gerekli koşullar" yerine getirilirse Türkiye Karabağ sorununa müdahale edebilir.

İkinci olarak, uzun ve kısa zaman dilimlerinin birleşimi "fırsat penceresinin" açılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bir dizi uzun vadeli koşul yerine getirildikten sonra, iç ve dış faktörlerin bir "fırsat penceresi" açması için bir "katalizör" olarak bir "kriz olayı" gereklidir.

Üçüncü olarak, kriz olaylarının, uluslararası durumun ve iç siyasi hareketliliğin etkisi altında, bir çatışmaya müdahale etmek için "fırsat penceresi" belirli bir zaman diliminde açılır, ancak bu dinamik bir süreçtir.

"Fırsat pencerelerini" kullanırken "pencerenin" kapanmasını tetiklemekten kaçınmak için dikkatli davranmak hala önemlidir. Örneğin, savaşta ölenlerin sayısındaki artışın bir sonucu olarak ülkede ortaya çıkan

Ceset Torbası Sendromu.

Ya da bölgesel düzenin aşırı revizyonu, büyük güçlerin çıkarlarına dokunulması vb.

Bölüm 4

Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahale etme "fırsat penceresinin" "katalizörleri" ve dış bileşenleri

Güney Kafkasya bölgesindeki değişen durum, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahale etmesi için "fırsat penceresinin" dışsal bir bileşenidir. Güney Kafkasya'daki büyük güç oyunundan (Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya'daki güçlerinin ve müdahale isteklerinin azalması) ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki güç zıtlığından (güç zıtlığı Azerbaycan'ın lehinedir) etkilenen bu durum, Türkiye'nin müdahale kabiliyetine ve nesnel ortama ilişkin değerlendirmesini de içermektedir.

Azerbaycan ve Ermenistan sınırındaki çatışmanın yarattığı kriz olayları, Türk dış politikasındaki değişiklikler için bir "katalizör" ve iç ve dış faktörler arasında bir köprü olmuştur.

(i) "Fırsat pencereleri" için "katalizörler" - kriz olayları

Azerbaycan ve Ermenistan arasında Temmuz 2020'de patlak veren sınır çatışması, hem Dağlık Karabağ çatışmasının tetikleyicisi hem de Türkiye'nin Dağlık Karabağ çatışmasına müdahale etme kararına yol açan "kriz olayı" olmuştur. Çatışma sırasında Azerbaycanlı bir tümgeneralin ölümü, Ermenistan'ın "saldırganlığına" karşılık verilmesini talep eden Azerbaycan kamuoyunda güçlü bir tepkiye yol açtı. ①

Ermenistan buna misliyle karşılık verdi ve 5 Ağustos'ta Ermenistan yönetimi Karabağ'a bir ziyaret gerçekleştirerek burayı Ermenistan'ın bir parçası ilan etti ve her iki ülkede de milliyetçi duyguları daha da alevlendirdi. ②

Her iki taraf da savaşla ilgili hazırlıklarını tamamlamak üzere geniş çaplı askeri tatbikatlara ve askeri seferberliğe başladı. Sınır çatışmaları Türkiye'nin çatışmaya müdahale etme kararlılığını güçlendirdi ve

Karabağ çatışmasına müdahil olması için bir "katalizör" görevi gördü.

Azerbaycan'dan geçen Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) doğal gaz boru hattı Türkiye'nin enerji güvenliği açısından önem taşımaktadır. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu'nun (BTK) 2017'de tamamlanması ve Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı'nın (TAMHP) 2018'de açılmasıyla birlikte Azerbaycan'ın Türkiye'nin enerji güvenliğinin sağlanmasındaki rolü daha da kritik hale gelmiştir. 2020 itibarıyla Azerbaycan, Türkiye'nin enerji tedarikinde Rusya'nın önceliğinin yerini büyük ölçüde almıştır.③

Temmuz 2020'deki çatışma Karabağ bölgesinde değil, Ermenistan'ın Tavuş Vilayeti ile Azerbaycan'ın Tavuş ilçesinde patlak vermiştir. Tavuş bölgesi ise stratejik bir öneme sahip, zira bu bölge yukarıda bahsedilen büyük enerji boru hatlarına ev sahipliği yapıyor. Türkiye, Karabağ'da daha sonra yeni bir çatışma çıkması halinde Türk enerji boru hatlarının kesilmesinin bir provası olduğundan şüphelenerek bu konuda son derece temkinli davranıyor. ④

Türk Parlamentosu Ermenistan'ın "saldırganlığına" karşı bir bildiri yayınladı.⑤

Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Savunma Bakanı Hulusi Akar da Ermenistan'a karşı sert uyarılarda bulunarak Türkiye'nin Azerbaycan'a destek sözü verdiler.⑥

① M. Hakan Yavuz ve Michael M. Gunter, eds., *The Nagorno-Karabag Conflict: Historical and Political Perspectives*, New York: Routledge Press, 2022, s. 28. 284.

② "Pashinyan Calls for Unification between Armenia and Karabag," Eurasianet, 6 Ağustos.2019, <https://eurasianet.org/pashinyan-calls-for-unification-between-armenia-and-Karabag>.

③ Saltanat Berdikееva, "Turkey's Intervention Threatens to Expand Conflict in Nagorno-Karabag," Inside Arabia, 23 Ekim 2020, <https://insidearabia.com/turkeys-intervention-threatens-to-expand-conflict-in-nagorno-Karabag/>.

④ "Turkey Vows Support for Azerbaijan in Escalating Nagorno-Karabag Conflict," Voice of America, 28 Eylül 2020, https://www.voanews.com/a/south-central-asia_turkey-vows-support-azerbaijan-escalating-nagorno-Karabag-conflict/6196470.html.

⑤ Emin Avundukluoğlu, "Turkish Lawmakers Condemn Armenian Attacks on Azerbaijan," Anadolu Ajansı, 16 Temmuz 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/politics/turkish-lawmakers-condemn-armenian-attacks-on-azerbaijan/1913210>.

(6) Gönül Tol ve Dimitar Bechev, "Are Turkey and Russia Bracing for Conflict in South Caucasus?" Orta Doğu Enstitüsü, 29 Temmuz 2020, <https://www.Mei.edu/publications/are-turkey-and-russia-bracing-conflict-south-caucasus>.

Kriz sırasında yaşananların bir sonucu olarak Türkiye, uluslararası durumu iç siyasi seferberlikle birleştirmeye başladı ve bu da daha sonra Karabağ çatışmasına daha derin bir şekilde müdahil olmasına zemin hazırladı.

(ii) "Fırsat penceresini" oluşturan dış faktörler -- Güney Kafkasya bölgesindeki durumdaki değişiklikler

1. Güney Kafkasya'daki Büyük Güç Oyunu

Güney Kafkasya, Türkiye'nin yanı sıra Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği arasında üçlü bir oyundur.

İlk KARABAĞ çatışmasının ardından, KARABAĞ sorununun çözümü için kurulan Minsk Grubu'nun başkanlığını Rusya, ABD ve Fransa üstlenmiştir. Üç taraf arasında, bölgesel bir lider olarak Rusya, ABD'den daha fazla etkiye sahiptir.

Bu bölge ülkeleri Coğrafi faktörler ve Güney Kafkasya'nın bir "Sovyet sonrası alan" olarak tarihi nedeniyle AB'ye üye olamamıştır. ①

KARABAĞ çatışması için "fırsat penceresini" etkileyen dış faktörler,

üç tarafın, özellikle de Rusya'nın çıkarları ve tutumları ile yakından ilişkilidir. Rusya, KARABAĞ çatışmasının gidişatında belirleyici bir rol oynamaktadır, ancak rolü de iki faktörle sınırlıdır: Rusya'nın kendi gücüne ilişkin bir değerlendirme. Güney Kafkasya'nın çıkarlarını, özellikle de Rus-Arap ve Rus-Asya ikili ilişkilerini dikkate alması. Rusya'nın kendi gücü son yıllarda bir miktar azalmıştır. 2014'teki Ukrayna krizinin ardından Rusya, Batı tarafından yaptırımlara maruz kalmış ve iç ekonomisi büyük ölçüde etkilenmiştir.

Uluslararası petrol fiyatlarındaki keskin düşüş ve 2020'deki yeni Crown Pneumonia salgınının çifte etkisinin yanı sıra Belarus'taki başkanlık seçimleri ve diğer konularla birleştiğinde, Rusya durumla başa çıkmakta yoruldu ve Güney Kafkasya bölgesine olan ilgisi ve etkisi azaldı.②

Rusya, KARABAĞ sorununun çözümü için 2011'deki Kazan Modeli ve 2016'daki Dört Gün Savaşı'ndan sonra güncellenen Kazan Modeli gibi bir dizi model önermiştir. "Kazan Modeli 2011'de önerildi ve 2016'da Dört Gün Savaşı'ndan sonra geliştirilmiş bir versiyonu sunuldu. Ancak KARABAĞ meselesi hem Azerbaycan'ın hem de Ermenistan'ın egemenliğini ve tarihini ilgilendirdiğinden, her iki tarafın da geri adım atmaya niyeti yoktur ve bu da meselenin Rusya'nın istekleri doğrultusunda barışçıl bir şekilde çözülmesini imkansız hale getirmektedir.③

Bunun ötesinde, Rusya'nın göz önünde bulundurması gereken bölgesel ikili çıkarları var. Rusya'nın Ermenistan'da askeri üsleri var, iki taraf askeri ittifak anlaşması imzaladı ve Ermenistan aynı zamanda Rusya liderliğindeki CSTO ve Avrasya Ekonomik Birliği'nin bir üyesi ve Rusya'ya güçlü bir ekonomik ve enerji bağımlılığı var. Rusya da Azerbaycan ile ilişkilerini yakınlaştırmaya çalışmakta ve Güney Kafkasya'da dengeleyici bir politika izlemeye çalışmaktadır.④

Silah satışı açısından Rusya, Azerbaycan'ın önemli bir silah tedarikçisidir. 2009-2013 yılları arasında Azerbaycan'ın silahlarının %80'i, 2015-2019 yılları arasında ise %31'i Rusya'dan gelmiştir. ⑤

① Zeng Xianghong, "The nesting pattern of the Eurasian order: regional differentiation and its impact", World Economics and Politics, 2019, sayfa 5, sayfa 25-26.

② Deng Hao, "Karabağ Sorununun Çözülmesi ve Çatlatılması", World Knowledge, No. 22, 2020, p.23.

③ Kavus Abushov, "Dağlık Karabağ Çatışmasına Yönelik Rus Dış Politikası: İhtiyatlı Jeopolitik, Acizlik ya da Kimlik? " *East European Politics*, Vol. 35, No.1, 2019, p. 9.

④ Gönül Tol ve Dimitar Bechev, "Are Turkey and Russia Bracing for Conflict in South Caucasus?" Middle East Institute, 29 Temmuz 2020, russia-bracing-conflict-south-caucasus. 29 Temmuz 2020, <https://www.Mei.edu/publications/are-turkey-and-russia-bracing-conflict-south-caucasus>.

⑤ Hovhannes Nazaretyan, "Arms Supplies to Armenia and Azerbaijan," EVN, 17 Şubat 2021, <https://evnreport.com/spotlight-Karabag/arms-supplies-to-armenia-and-azerbaijan/>.

Siyasi konularda Rusya son yıllarda Azerbaycan'la giderek daha fazla işbirliği yapmış ve Batı'nın demokrasi ve insan hakları sorunları nedeniyle Azerbaycan'ı suçladığı zamanlarda Azerbaycan hükümetine büyük destek vermiştir. ①

Rusya, Azerbaycan'dan enerji alımlarını arttırarak ve iki ülke arasındaki enerji işbirliğini geliştirerek Azerbaycan ile enerji konularında da belirli ölçüde işbirliği yapmaktadır. ②

Dengeli politikasının bir sonucu olarak Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki toprak anlaşmazlığı konusundaki tutumunda oldukça ihtiyatlı davranmış ve Dağlık Karabağ'daki çatışmaya müdahale etme konusunda oldukça temkinli olmuştur. Ermenistan'ın 2018 "Kadife Devrimi" sonrasındaki politikaları, Ermeni hükümetinin

politikalarının "hatalarını" şu ya da bu şekilde hatırlatmak isteyen Rusya'da da hoşnutsuzluğa neden oldu. Nikol Paşinyan, "Renkli Devrim" in ardından iktidara gelen ve reformları Rus çıkarlarına dokunan Ermeni lider. Gazprom'un Ermenistan şubesi ve Rusya Ermenistan Demiryolları hakkında vergi kaçakçılığı soruşturmaları başlattı; Eski Cumhurbaşkanı Robert Kocharyan ve CSTO Genel Sekreteri Yuri Khachaturov hakkında da cezai soruşturmalar açıldı. ③
Bu eylemler Rusya'da kızgınlığa neden oldu. ④

Dış politika açısından Ermenistan Batı'ya yaklaşmaya başladı, ülkede Rusya karşıtı duyguların gelişmesine göz yumdu ve "dengeli diplomasi" yürütmeye çalıştı, tüm bunlar Rusya'nın dikkatini çekti. ⑤

KARABAĞ çatışmasının patlak vermesinden sonra Rusya, KGAÖ ittifak anlaşmasının Ermenistan ile sınırlı olduğunu ve KARABAĞ bölgesindeki çatışmanın örgütün barışı koruma operasyonlarını yürütmesi için geçerli olmadığını ilan ederek Ermenistan'ı Rusya'dan ayıramayacağı ve dengeli diplomasinin mümkün olmadığı konusunda uyardı. (6)

Aynı zamanda Rusya, sınırlı savaşın kaybedilmesinin Paşinyan hükümetinin iktidar tabanını sarsacağı ve böylece Rusya yanlısı yeni bir hükümeti iktidara taşıyacağı gerçeğine güveniyordu. (7)

① Deng Hao, "Transkafkasya'daki Durumun Evrimi ve Yönü", Uluslararası Çalışmalar, No. 2, 2016, p. 73.

② Bi Hongye, "The Dilemma and Prospects of Russia's Diplomacy Toward Azerbaijan," Russian Journal, No. 2, 2014, sayfa 46-49.

③ David Batashvili, "Nikol Pashinyan's Russian Problem," Georgian Foundation for Strategic and International Studies, 2019, <https://gfsis.Org.ge/publications/view/2684>.

④ İsrail Aliyev, "Karabağ Sorununun Türkiye ve Rusya İlişkilerine Etkisi," *Afro Avrasya Etüdləri*, Vol. 9, No. 2, 2022, p. 122

⑤ Daria Isache Karabago, "Dağlık Karabağ Savaşında Türkiye-Rusya Ortaklığı: Militarized Peacebuilding with Implications for Conflict Transformation," SWP Comment, No.53, Kasım 2020, s.4 https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/71460/ssoar-2020-isacheKarabago-Turkey-Russia_partnership_in_the_war.pdf.

⑥ Rabia İclal Turan, "Russia Says Defense Pact Does Not Apply to Karabag," Anadolu Ajansı, 10 Ekim 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/europe/russia-says-defense-pact-does-apply-to-Karabag/1999169>.

⑦ M. Hakan Yavuz ve Michael M. Gunter, eds., *The Nagorno-Karabag Conflict: Historical and Political Perspectives*, New York: Routledge, 2022, s. 248.

Bununla birlikte, KARABAĞ meselesinde en etkili güç olarak Rusya hala çatışmanın boyutunu kontrol etmek, Ermenistan'ı yıkıma uğratmaktan kaçınmak ve tüm tarafların çıkarlarını Rusya'nın Güney Kafkasya'daki eşsiz kontrolünü sürdürmesine izin verecek şekilde dengelemek istiyor.

Amerika Birleşik Devletleri, Güney Kafkasya'daki değişen durum üzerinde önemli etkisi olan bölge dışı bir aktördür. 1990'larda ve 2000'lerin başında, ABD enerji ve terörle mücadele nedenleriyle Güney Kafkasya'ya odaklanmıştır.

ABD, 11 Eylül saldırılarından sonra "post-Sovyet alana" girmeye başlamış, bölgede demokratikleşme ve NATO'nun doğuya doğru genişlemesi için baskı yapmış ve Güney Kafkasya'yı Rusya karşıtı bir ittifaka dönüştürmeye çalışmış, dolayısıyla bu dönemde Ermenistan ve Azerbaycan'a yönelik dengeli bir diplomasi izlemeye başlamıştır.

2001'den beri ABD Azerbaycan ile ilişkilerini geliştirmek amacıyla "af" yoluyla Azerbaycan'a yönelik yaptırımları kademeli olarak hafifletmekte ve mayın temizleme ve askeri yeteneklerin geliştirilmesi konularında yardım

sağlamaktadır. (1)

Obama döneminde, ABD Güney Kafkasya'da "iyi yönetişimi" ve sivil toplumu teşvik etmek için AB ile birlikte çalışmaya çalışmıştır. (2)

ABD ayrıca Karabağ bölgesindeki durumu yatıştırmak için Türk-Asya yakınlaşması için başarısız bir şekilde baskı yapmıştır. Türk-Asya ilişkilerini normalleştirme çabalarının başarısızlığa uğramasının ardından ABD, Güney Kafkasya politikasını "angajman politikasından" "ayrılma politikasına" çevirmeye karar verdi ve KARABAĞ sorununun çözümü ABD için önemini yitirmeye başladı. (3)

Güney Kafkasya bölgesinin ABD'deki yeri

Amerikan politikası, "Önce Amerika" ve "stratejik daralma "yı vurgulayan ve ana hedefi büyük güç rekabetine kaydıran Trump döneminde daha da gerilemiştir. Bu değişim Minsk Süreci'ne atanan diplomatın silik bir kişi olmasına da yansımıştır.

2017 yılında ABD Minsk Süreci'ne Andrew Schofer adında yeni bir temsilci atadı, ancak kendisine büyükelçi statüsü vermeyerek diğer Minsk Grubu başkanlarının temsilcilerinden daha az etkili olmasını sağladı. (4)

2020'deki çatışma öncesinde, ABD Covit salgını ve başkanlık seçimleri gibi önemli konularla meşgul olduğundan Narcan çatışmasının patlak vermesine esaslı bir şekilde müdahale edememiştir. (5)

AB politikaları da Güney Kafkasya'daki durumun gelişimini bir dereceye kadar etkilemektedir. AB'nin Güney Kafkasya ile bağları Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra başlamış, ancak uzun bir süre boyunca yavaş bir şekilde gelişmiş, 2004'ten sonra hızlı bir gelişme dönemine girmiş ve 2008 Rusya-Gürcistan çatışmasıyla daha da hızlanmıştır. (6)

① M. Hakan Yavuz ve Michael M. Gunter, eds., *The Nagorno-Karabag Conflict: Historical and Political Perspectives*, New York: Routledge, 2022, s. 326.

② Sun Chao, "An Exploration of the Dilemma of Generating the South Caucasus Security Complex," *Russian Studies*, No. 2, 2017, sayfa 148-150.

③ M. Hakan Yavuz ve Michael M. Gunter, eds., *The Nagorno-Karabag Conflict: Historical and Political Perspectives*, New York: Routledge, 2022, s. 329- 330.

④ "US Silence on Armenia-Azerbaijan Conflict Reflects International Disengagement," *The Guardian*, 4 Ekim 2020, [https : //www.theguardian.com/world/2020/oct/04/us-armenia-azerbaijan-nagorno-Karabag](https://www.theguardian.com/world/2020/oct/04/us-armenia-azerbaijan-nagorno-Karabag).

⑤ Li Jingya, "İkinci Karabağ Savaşı'nın Arkasındaki Tarafların Stratejik Oyunu", *Modern Uluslararası İlişkiler*, No. 1, 2021, p. 34.

⑥ Kanan K. Dadashov ve ark. "Güney Kafkasya ve AB Arasındaki İlişkilerin Kurulma ve Gelişme Tarihi," *Webology*, Vol. 19, No. 1, 2022, p.5641.

Aynı yıl AB, Avrupa Komşuluk Politikası'nı daha da genişleterek Doğu Ortaklığı'nı başlattı. Bu politika programı, AB ile Güney Kafkasya arasındaki ekonomik bağları güçlendirmek, bölgedeki ekonomik ve siyasi reformları teşvik etmek ve AB'nin Güney Kafkasya'daki etkisini daha da arttırmak amacıyla Azerbaycan ve Ermenistan'a ekonomik ve sosyal yardım sağlamaktadır. ①

Bölgesel güvenlik alanında, Avrupa Birliği Güney Kafkasya'daki çatışmalarda arabuluculuk yapmaya çalışmış ve "Minsk süreci "nde Dağlık Karabağ sorununun çözümünü etkilemeye çalışmıştır, ancak sürecin önerileri Devletlerin egemenliği meselesiyle ilgilidir ve rol

oynamayı zorlaştıran bürokratik ve kurumsallaşmış etkilere maruz kalmaktadır. 2014'te Ukrayna krizinin patlak vermesinin ardından Güney Kafkasya ile ilgili konular, Karabağ sorununun çok ötesine geçen aciliyeti nedeniyle AB'nin iç gündeminde geriledi. ②

AB içinde Rusya ile ilişkiler konusunda da büyük bölünmeler yaşanmakta, bazı AB üyesi ülkelerin Rusya ile doğrudan jeopolitik çatışmadan kaçınırken doğudaki ortak ülkeleriyle ekonomik ve sosyal değişimler yoluyla ilişkilerini güçlendirme vizyonu sorgulanmaktadır.

Bu anlaşmazlık Güney Kafkasya'ya kadar uzanmakta ve AB'nin Güney Kafkasya politikasını belirsiz ve istikrardan yoksun bırakmaktadır. ③

AB, 2015 yılında bir çevre politikası çalışması yürütmüş ve bu çalışmada, önceki politikaların farklı yakın komşulara yönelik muamelede farklılaştırmadan yoksun olduğu ve gelecekte farklılaştırılması gerektiği Ermenistan ve Azerbaycan'a yönelik muamelenin öncelik listesinde yer almadığı sonucuna varılmıştır. AB'nin Ermenistan ve Azerbaycan'a yönelik politikasına öncelik verilmemiştir. ④

2016 yılında Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, AB'nin Güney Kafkasya ülkeleriyle olan ilişkilerini de etkiledi. Bir zamanlar Güney Kafkasya ülkeleriyle daha yakın ilişkiler geliştirilmesinden yana önemli bir güç olan İngiltere'nin çekilmesi, AB içinde Güney Kafkasya'ya karşı daha olumsuz bir tutum takınılmasına yol açmış, ayrıca AB bütçesinin azalmasına ve Güney Kafkasya bölgesine verilebilecek desteğin daha da azalmasına neden olmuştur ⑤

2020'de KARABAĞ çatışmasının patlak vermesinden önce AB, Güney Kafkasya'yı etkilemek için daha fazla "yumuşak güç" kullanmış,

sivil toplum öncülüğündeki barış inşası programlarını desteklemiş ve ekonomik ve sosyal işbirliğine daha fazla önem vermiştir, ancak sonuçlar bir dizi faktör nedeniyle sınırlı kalmıştır.

Bölgesel güvenlik açısından AB, Güney Kafkasya'daki çatışmaların çözümünde gerçek bir etkiye ~~g~~askeri projeksiyon kapasitesinden yoksundur. (6)

Narcan çatışmasının patlak vermesinden sonra AB'nin net bir yetkisinin ve ortak bir sesinin olmaması, ayrıca çatışmayı çözme konusundaki zayıf istekliliği ve sınırlı kapasitesi, Narcan meselesi üzerindeki etkisinin sürekli olarak azalmasına yol açarak diğer aktörlere fırsatlar sunmuştur.(6)

Avrupa Birliği de çatışma çözümü sürecinde kilit bir oyuncu olmuş ve AB politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasında kilit bir rol oynamıştır. (7)

① Song Lilei, "The EU's "Eastern Partnership" Program: Niyetler, İlerleme ve Sorunlar", Uluslararası Çalışmalar, 2015,No. 2, sayfa85-91.

② Sun Chao, "Exploring the Dilemma of Generating the South Caucasus Security Complex," Russian Studies, No. 2, 2017, p.147.

③ Ding Peng ve Zhu Guichang, "Soğuk Savaş Sonrasında AB'nin Doğu Ortaklığı Ülkelerine Yönelik Stratejisinin Evrimi", Uluslararası Forum, No. 4, 2020, sayfa 31-32.

④ Cui Hongjian ve diğerleri, "The EU's Global Diplomatic Security Strategy and Its Implications," CIIS Araştırma Raporu, No. 18, 2017, sayfa 22-23, <https://max.Kitap118.com/html/2019/1223/7025133164002111.shtm>.

⑤ Ding Peng ve Zhu Guichang, "Soğuk Savaş Sonrasında AB'nin Doğu Ortaklığı Ülkelerine Yönelik Stratejisinin Evrimi", Uluslararası Forum, No. 4, 2020, p.31.

(6) Kamala Valiyeva, "The EU's Eastern Partnership: Normatif mi Jeopolitik Güç Projeksiyonu mu? " *Doğu Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt. 7, No. 2, 2016, sayfa 25-26.

(7) Laurence Broers, "Perspectives | The EU and Karabag: Picking up the Pieces, Looking for a Role," Eurasianet, 20 Ocak 2021, up-the-pieces-looking-for-a-role.2021, <https://eurasianet.org/perspectives-the-eu-and-Karabag-picking-the-pieces-looking-for-a-role>.

2. Ermenistan ve Azerbaycan arasında toplam kapsamlı ulusal güç karşılaştırması

Bir ülkenin kapsamlı ulusal gücü iki şekilde ölçülebilir: potansiyel güç ve askeri güç. Potansiyel güçlerin en önemlileri, zenginlik ve toplam nüfus ile temsil edilen askeri güce dönüştürülebilen sosyo-ekonomik unsurlardır.

①

Ermenistan'ın demografik düşüşü ancak 2011 yılında durdurulabilmiş ve o tarihten bu yana çok düşük bir büyüme oranını koruyabilmiştir. Bu durum, Azerbaycan'ın yıllar içindeki hızlı nüfus artışı ve iki ülke arasındaki genişleyen demografik fark ile tezat oluşturmaktadır (bkz. Şekil 2).

Ermenistan'ın ekonomik kalkınması, ihracata yönelik endüstrilere ve diasporadan gelen işçi dövizlerine, ülkenin enerji kıtlığına, Rusya'ya olan güçlü bağımlılığına ve son yıllardaki istikrarsız ekonomik büyümeye bağlıdır. ②

Petrol kaynakları bakımından zengin olan Azerbaycan'ın ekonomisi, yıllık ortalama 11 GSYİH büyüme oranıyla hızla gelişmektedir. 2003-2013

yılları arasında %5 büyüyen ve kişi başına düşen GSYİH'si Rusya önderliğindeki BDT'de ilk üç arasında yer alan Güney Kafkasya, "Güney Kafkasya'daki kalkınmanın lokomotifi" olarak bilinmektedir.③

Dağlık Karabağ çatışmasının patlak vermesinden önce Azerbaycan ekonomisi, küresel petrol fiyatlarındaki düşüş ve Kovit salgını nedeniyle büyümedeki yavaşlamaya rağmen Ermenistan üzerindeki mutlak hakimiyetini korumuştur (bkz. Şekil 3).

Devletlerin askeri gücü de bölgesel güvenlik durumu üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bir ülkenin kara kuvvetleri ile deniz ve hava kuvvetlerinin büyüklüğüne dayanan askeri gücünün oynadığı rol, rakipleriyle karşılaştırmalarında özellikle önemlidir. ④

Azerbaycan, Ermenistan'a karşı büyük bir askeri avantaja sahiptir. Küresel Ateş Gücü 2020 verilerine göre Azerbaycan 68. sırada yer alarak Ermenistan'ın 111. sıradaki konumundan çok daha yüksektir.⑤

① John Mearsheimer, Büyük Güç Politikalarının Trajedisi, çeviren Wang Yimian ve Tang Xiaosong, Şangay Halk Yayınevi, 2014 baskısı, s.62.

② "Armenia Energy Profile," IEA, Aralık 2021, <https://www.Yani.org/reports/armenia-energy-profile>.

③ Uluslararası Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Akademisi, Ticaret Bakanlığı, vd: "Dışa Yönelik Yatırım İşbirliği için Ülke (Bölge) Rehberi: Azerbaycan (2021Baskısı)", s. 12.

(iii) Uluslararası Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Akademisi, Ticaret Bakanlığı, vd.

④ John Mearsheimer, Büyük Güç Politikalarının Trajedisi, çeviren Wang Yimian ve Tang Xiaosong, Şangay Halk Yayınevi, 2014 baskısı, s. 62.

⑤ Küresel Ateş Gücü, farklı ülkelerin Güç Endeksi puanlarını belirlemek için 50'den fazla farklı gösterge kullanan, silah ve lojistik kabiliyetler gibi çok çeşitli kategorileri kapsayan, bir ülkenin askeri gücünü ölçen önemli bir referanstır.

Bakınız “Küresel Ateş Gücü Ülkeler Endeksi,” Küresel Ateş Gücü, [https://Maria Gourtsilidou, “Ranked: Ulusların Askeri Gücü, 2020 \(Küresel Silahlı Kuvvetlerin Karşılaştırılması\),” Ceoworld Dergisi, 3 Mart 2020, nations-2020-comparing- global-armed-forces/. 3 Mart 2020, https://ceoworld.biz/2020/03/03/ranked-military-strength-of- nations-2020-comparing- global-armed-forces/.](https://MariaGourtsilidou.com/2020/03/03/ranked-military-strength-of-nations-2020-comparing-global-armed-forces/)

Azerbaycan'ın askeri harcamaları da Ermenistan'ınkinden çok daha yüksektir (bkz. Şekil 4).

2020'de Narcan çatışmasının patlak vermesinden önce Azerbaycan, Bayraktar TB2 ve Heron-TP insansız hava araçlarının yanı sıra MAM-L Hafif Akıllı Mikro-Mühimmat gibi gelişmiş silahlardan büyük miktarlarda tedarik etti. Mühimmat ve diğer gelişmiş silahlar. Öte yandan Ermenistan hala Sovyet döneminden kalma top, tank ve diğer teçhizata güveniyor ve savaşta Azerbaycan'ın kabiliyetleri ile kendi kabiliyetleri arasındaki fark son derece belirgin. ①

① Gubad İbadoğlu, "Azerbaycan Neden Kazandı?

Petrol Gelirleriyle Satın Alınan Yüksek Teknolojili Silah Sistemleri Nihayetinde Dengeyi Bozdu," Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, 17 Kasım 2020, [https://iwpr.net/global-voices/why-azerbaijan-won. SIPRI Arms Transfers Database, SIPRI, https://www.Sipri.org/databases/armstransfers.](https://iwpr.net/global-voices/why-azerbaijan-won-SIPRI-Arms-Transfers-Database,SIPRI,https://www.Sipri.org/databases/armstransfers)

Şekil 2 Ermenistan ve Azerbaycan'ın toplam nüfusunun karşılaştırılması, 2000-2020

Kaynak: Dünya Bankası Genel Nüfus İstatistikleri,
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?yerler=AM-AZ>.

Şekil 3 Ermenistan ve Azerbaycan'ın GSYİH Karşılaştırması, 2000-2020

Kaynak: Dünya Bankası ulusal hesaplar verileri,
[https://data.worldbank.org/indicator/NY.GSYIH.MKTP.CD](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GSYIH.MKTP.CD?yerleştirmeler=AM-AZ)
[MI?yerleştirmeler=AM-AZ](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GSYIH.MKTP.CD?yerleştirmeler=AM-AZ).

Ermenistan ve Azerbaycan'ın askeri harcamalarının karşılaştırılması,
2000-2020

Kaynak: Yazarın "Dünya Bankası askeri harcamaları (GSYH'nin %'si)",
[https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?](https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?contextual=aggregate&end=2020&locations=AM-AZ&start=2000&view=chart)

[contextual=aggregate&end=2020&locations=AM-AZ&start=2000&view=chart](https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?contextual=aggregate&end=2020&locations=AM-AZ&start=2000&view=chart).

Özetle, "fırsat penceresinin" dış bileşeni - Güney Kafkasya'da değişen durum - Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olmasını desteklemektedir. Bir yandan Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği, göreceli güçlerindeki düşüş, stratejik ağırlık merkezlerinin ayarlanması ve iç görüş ayrılıkları nedeniyle Güney Kafkasya bölgesi üzerindeki etkilerini giderek azalttılar ve KARABAĞ çatışmasına müdahale etme yetenekleri ve istekleri düşük. Bu durum, komşu bir bölgesel güç olan Türkiye'nin Karabağ sorununa müdahale etmesi için bir fırsat yarattı.

Öte yandan, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki nüfus, ekonomik büyüklükler, askeri güç ve askeri harcamalar açısından ölçülen güç farkı Azerbaycan'ın lehinedir ve kazanma olasılığı daha yüksek olan tarafı destekleyerek Türkiye'nin bu zaferin meyvelerini paylaşma ve Güney Kafkasya politikasının hedeflerini gerçekleştirme olasılığı daha yüksektir.

Bölüm 5

Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahale etmek için "fırsat penceresinin" iç yapısı

"Fırsat penceresi "nin iç yapısı, siyasi sistemdeki ve elit ittifaklarındaki değişimlerden (anayasa değişiklikleri sürecinde cumhurbaşkanlığı yetkilerinin genişletilmesi ve "halk koalisyonu "nun kurulması), hakim kültürel ideolojideki değişimlerden (iç toplumda Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik "nostalji "nin artması) ve çatışma ülkeleriyle ilişkilerdeki değişimlerden (Türkiye-Ermenistan yakınlaşmasının başarısızlığa uğramasının ardından Ermenistan'ın "düşman", Azerbaycan'ın ise "dost" olarak algılanması derinleşmiştir) etkilenmektedir.

(iç toplumda Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik "nostaljinin" artması) ve çatışma halindeki ülkelerle ilişkilerdeki değişiklikler (Türkiye-Ermenistan yakınlaşmasının başarısız olmasının ardından Ermenistan'ın "düşman", Azerbaycan'ın ise "dost" olarak görülmesi derinleşmiştir).

Bu üçünün birleşik etkisi Türkiye'nin iç siyasi hareketliliğini ve dolayısıyla "fırsat penceresi" algısını etkilemektedir.

(i) Türkiye'nin siyasi sistemindeki değişiklikler ve siyasi elit ittifakları

Türk siyasi sistemindeki değişiklikler, "saldırgan" dış politikasının meşruiyeti açısından hayati önem taşımaktadır.

Siyasi sistemdeki değişiklikler anayasada yer almaktadır ve anayasa değişikliği sürecinin izlenmesi, başkanlık sisteminin Türkiye'nin dış politika yapımı üzerindeki etkisini anlamaya yardımcı olmaktadır.

Anayasa değişikliği süreci aynı zamanda elit koalisyonların yeniden yapılandırılmasını da içermiştir ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) arasındaki çatışmadan işbirliğine geçişin dış politika meşruiyeti üzerindeki etkilerine de dikkat edilmesi gerekmektedir. AKP'nin Anayasa'da yaptığı değişiklikler kademeli olmuş, 2007, 2010 ve 2017 yıllarında yürürlüğe girmiştir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin üç referandum geręekleřtirilmiř, 2007 referandumu parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçiş için zemin hazırlamıştır.

2007 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ordu, güçlü İşlami tonları olan Abdullah Gül'ün adaylığına şiddetle karşı çıkmış, ancak ordu ile AKP arasında birkaç tur süren oyunlardan sonra sonunda uzlaşmaya varılmıştır.

Bu süreç, halkın cumhurbaşkanlığı seçim sisteminin yetersizliklerini gözlemlemesine ve bunu toplumsal düzenin istikrarına yönelik olası bir tehdit olarak algılamasına yol açarak, halkın çoğunluğunun müteakip anayasa değişikliği referandumunda doğrudan cumhurbaşkanlığı seçimi reformunu desteklemesine neden olmuştur.①

2010 referandumu, mahkemelerin ve Savcılık Konseyi üyelerinin seçilme şeklinin değiştirilmesinin yanı sıra ordunun siyasete müdahale etme gücünün sınırlandırılması ve rakiplerin gücünün hukuki anlamda sınırlandırılması konularına odaklanmıştır. ②

2014 yılında Türkiye ilk doğrudan cumhurbaşkanlığı seçimini yaptı ve AKP Genel Başkanı Erdoğan'ın başarısı Türkiye'yi fiilen "yarı başkanlık sistemine" geçirdi; AKP aynı zamanda parlamentonun kontrolünü de ele geçirerek Erdoğan üzerindeki denge ve denetleme mekanizmalarını zayıflattı ve iç ve dış politikadaki gücü cumhurbaşkanının eline bıraktı. ③

Seçimi kazandıktan sonra AKP, siyasi sistem değişikliği için anayasa değişikliğini zorlamaya devam etti. 2016'daki askeri darbe girişimi Türkiye'nin iç çelişkilerini ortaya çıkarmış ve Erdoğan'ı yeni bir anayasa değişikliği için zorlamaya sevk etmiştir. ④

2017 anayasa değişikliği, Türkiye'de 100 yılı aşkın süredir devam eden parlamenter hükümete son vererek ve Türkiye'yi cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine dönüştürerek siyasi sistem değişikliğini tamamlamıştır. Yeni anayasa değişiklikleri, yürütmenin denetlenmesi ve sorgulanması da dahil olmak üzere Parlamentonun yetkilerini zayıflatmış ve yasama yetkileri kısıtlanmıştır. Yeni değişiklikler Cumhurbaşkanı'na parlamento kararlarını veto etme yetkisi verirken, Cumhurbaşkanı'nın parlamento tarafından veto edilmesi için Parlamento'nun salt çoğunluğunun onayı gerekmektedir. Yürütme yetkisi ile ilgili olarak, Parlametoya karşı sorumlu olan Bakanlar Kurulu kaldırılmış ve yürütme yetkisi Cumhurbaşkanında merkezileştirilmiştir. Cumhurbaşkanı devletin ve hükümetin başıdır ve üst düzey hükümet yetkililerini atama yetkisine sahiptir ve başbakanın ve kabinenin kaldırılması cumhurbaşkanına iç ve dış ilişkiler üzerinde mutlak kontrol sağlamıştır. ⑤

① Li Yanzhi, "The Justice and Development Party's Constitutional Amendment and Development of Democratic Politics in Turkey", Arab World Studies, No. 2, 2016, sayfa78-79.

② Wei Min, "From Parliamentary to Presidential System: the Process and Impact of Turkey's Political Transition," Contemporary World, No.11, 2019, p. 58.

③ Yang Chen, "Parlamenter Sistemden Başkanlık Sistemine: Kurumsal Dönüşüm ve Türkiye'nin Siyasi Tercihi", Arap Dünyası Çalışmaları, No.1, 2019, sayfa65-66.

④ Zafer Yılmaz, "Erdoğan's Presidential Regime and Strategic Legalism: Turkish Democracy in the Twilight Zone," *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol.20, NO. 2, 2020, p. 26.

" *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol.20, NO. 2, 2020, p. 268.

⑤ Türkiye'deki anayasa değişikliklerinin içeriği Serap Yazıcı, "Constitutional Amendments of 2017: Transition to Presidentialism in Turkey," Eylül/Ekim, 2017, https://www.adresindebulunabilir.nyulawglobal.org/globalex/2017_Turkey_Constitution_Amendments.html.

Başkanlık sistemi, Başkan'ın dış politikanın meşruiyeti üzerindeki etkisini ve kamuoyunu şekillendirme kabiliyetini artırarak iç politikada sürekli seferberliğe katkıda bulunur. Türk siyasi sistemindeki değişiklikler, ülkedeki elit koalisyonundaki değişikliklerle yakından ilişkilidir.

AKP'nin 2015 yılında önerdiği anayasa değişikliğine diğer partiler şiddetle karşı çıkmış, sistemi değiştirmek için doğrudan parlamento oylamasına da gidilse, referanduma da gidilse değişiklik kabul edilememiş ve anayasanın revizyonu durma noktasına gelmiştir.①

AKP, muhalefet koalisyonunu kutuplaştırma stratejisini benimsemiştir. Türkiye'nin komşularında kötüleşen güvenlik durumu ve iç siyasi çalkantılar karşısında bu strateji olumlu sonuçlar vermiş ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) tutumunda bir değişim yaşanmıştır.

2016'daki askeri darbe girişiminin ardından Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) AKP ile ittifak görüşmelerine başladı. MHP, siyasi taleplerinin bir ölçüde karşılanması temelinde, başkanlık sistemini merkeze alan anayasa değişikliklerinin desteklenmesini tercih etti ve Aralık 2016'da AKP ile birlikte bir anayasa değişikliği teklifini meclise sundu ve anayasa değişikliği referandumunun meclisten geçmesi için bastırdı. ②

AKP ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) arasındaki işbirliği,

Türkiye'nin KARABAĞ meselesiyle ilgili politikalarının meşruiyetinin artmasına yardımcı olmuştur. İki parti 2018 seçimleri öncesinde, seçimlere katılmak üzere bir "halk koalisyonu" kurarak işbirliklerini daha da derinleştirdi. İki parti arasında yapılan siyasi anlaşmalar tam olarak bilinmese de, bir seçim ittifakı olarak AKP'nin MHP'nin siyasi isteklerinin bir kısmını kendi hükümet programına dahil etmesi gerekecektir. Aşırı sağcı bir parti olan Milli Hareket Partisi (MHP) "pan-Türkizmi" savunmakta, "Türk" ülkelerinin birliğini istemekte, Azerbaycan ile aynı "millet" ile özdeşleşmekte ve Türkiye ile Ermenistan arasındaki tarihi nefreti ve Ermenistan'ın Türkiye'ye verdiği zararı vurgulamaktadır.

Türkiye ile Ermenistan arasındaki tarihsel nefreti ve Ermenistan'ın Türkiye'ye verdiği zararı vurgulamakta ve Dağlık Karabağ konusunda son derece sert bir tutum sergilemektedir. (3)

Yeni bir siyasi seçkinler koalisyonunun oluşumu, daha radikal bir Türk dış politikası için uzlaşmaya zemin hazırlamış ve Türkiye'nin Karabağ çatışmasına aktif müdahil olması için harekete geçmesine zemin hazırlamıştır.

(ii) Ana akım kültürel düşüncedeki değişimler

Türkiye'nin dış politikasının meşruiyeti, hakim kültürel düşüncedeki değişikliklerden de etkilenmektedir. Baskın kültürel eğilimler, Türk dış politikasında iç siyasi seferberlik için önemli bir söylemsel-kültürel arka plan oluşturmaktadır.

"Söylemsel fırsat yapıları" teorisi, sosyo-kültürel bağlamı anlayanın, hangi seferberlik çerçevelerinin başarılı olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu anlamaya yardımcı olabileceğini ve aynı zamanda iç siyasi seferberlikte "siyasi fırsat yapılarını" neyin oluşturduğunun daha kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesini öne sürmektedir. (4)

① Zheng Dongchao, "Turkey's Internal and Foreign Affairs Changes and the Impact on the Middle East Landscape," Peace and Development, No. 6, 2017, sayfa 62

② Erdem Aytaç, Ali Çarkoğlu ve Kerem Yıldırım, "Taking Sides: Türkiye'de Başkanlık Sistemine Desteğin Belirleyicileri.

③ " Güney Avrupa Toplumu ve Politikası, Cilt.22, No.1, 2017, sayfa 16.

(4) Tolga Er, "Türkiye'deki Siyasi Partilerin Dağlık Karabağ Sorununun Çözümü ve Türkiye-Ermenistan İlişkileri Konusundaki Tutumları ," 1 Aralık 2017, <https://caucasusedition.net/wp-content/uploads/2017/12/Turkey-Political-Parties.pdf>.

(5) Bu Yumei ve Zhou Zhijia, "Söylem Fırsat Yapılarının Batı Teorisi Üzerine Bir İnceleme", Sociological Review, No. 6, 2015, sayfa 76-77.

Dış politikanın içerideki mobilizasyonu, Türkiye'deki baskın kültürel ideolojinin - Osmanlı İmparatorluğu'na duyulan "nostaljinin" - siyasi güçler tarafından nasıl manipüle edildiğine ve kullanıldığına bakılarak daha iyi anlaşılabilir.

e. dış politikasının iç siyasi seferberliği.

Önceki dönemin aksine, AKP özellikle dini ve tarihi düzeyde Osmanlı mirasının kullanımına odaklanmıştır. Tarihsel olarak Osmanlı İmparatorluğu İslam ile yakından ilişkiliydi. İslam, aşiretleri bir araya getirmiş ve Osmanlı öncesi dönemin kimliğinde olumlu bir rol oynayarak Osmanlı İmparatorluğu'nun oluşumuna zemin hazırlamıştır. □

Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra İslam, imparatorluğun her alanına entegre edilmiş ve nüfusun kimliğini derinden etkilemiştir. Kemal'in "laiklik" reformlarıyla bastırılmış olsa da, İslam'ın Türkiye'deki iç siyaset üzerindeki etkisi demokratikleşmeyle birlikte artmıştır. AKP 'nin Osmanlı hafızası ile İslam arasında kurduğu yüksek bağ, ülkede toplumsal seferberlik için önemli bir güç haline gelen "İslami

popülizm" kavramının gelişimini destekledi. ②

AKP aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu tarihine yönelik nostaljiye de büyük önem vermektedir. Erdoğan Türkiye'nin "600 yıllık vizyonu" ve "milenyum vizyonu"nu ortaya koymuştur. "Altı Yüz Yıllık Vizyon", İstanbul'un düşüşüyle (1453) Osmanlı İmparatorluğu'nun zirveye ulaştığı dönemi hatırlatmakta ve Osmanlı tarihinin ihtişamını temsil etmektedir. Öte yandan "binyıl vizyonu", Osmanlı İmparatorluğu'nun kökenlerine ilişkin resmi Türk anlatısıdır ve Türkiye'nin Selçuklu Türk kökenli olduğunu düşünerek Türk kökenine vurgu yapmaktadır. ③

Osmanlı İmparatorluğu'na duyulan "nostalji", Türk dış politikasının iç siyasi seferberliğinde iki rol oynamaktadır.

Birincisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük tarihini tasvir ederek halk arasında gurur duygusu uyandırmış ve böylece "saldırgan" bir dış politikanın meşruiyetini artırmıştır. ④

Osmanlı İmparatorluğu'nun eski gücü hatırlatılarak, şu anda işgal ettiği orta güç statüsünün aksine, halk ülkenin daha fazla uluslararası sorumluluk üstlenmesini desteklemeye ikna edilebilir. Türkiye, eski Osmanlı coğrafyasındaki ülkelerle tarihi bağların "restorasyonunu" ve bu ülkelerin "benliğe" dahil edilmesini vurgulamaktadır. Eski Türk Dışişleri Bakanı Davutoğlu, özellikle eski Osmanlı topraklarında yaşayan insanları ifade etmek için "ortak tarihin insanları" (Tarihdaş ülkeler) terimini kullanmıştır. ⑤

İkinci olarak, dış politika, Osmanlı tarihinin yeniden yorumlanması yoluyla belirli kimlik anlatılarının sürekliliğinin sağlanmasıyla meşrulaştırılmaktadır. (6)

① Zhou Shaoqing ve He Hongmei, "The Historical Evolution and Contemporary Dilemma of National Identity in Turkey", *Academia* 2022, No. 4, p. 201.

② Yan Tianqin, "The Islamic Populism of Turkey's Justice and Development Party," *World Religions and Cultures*, No. 4, 2021, sayfa 33-40.

(3) Zan Tao, "The Turkish Dream in Historical Perspective - Talking about Sino-Turkish Cooperation under the Belt and Road", *Batı Asya ve Afrika*, No. 2, 2016, sayfa 69-72.

④ M. Hakan Yavuz, *İmparatorluk Nostaljisi: The Politics of Neo-Ottomanism*, New York: Oxford University Press, 2020, s. 180-181.

⑤ Cenk Saraçoğlu ve Özhan Demirkol, "AKP Yönetiminde Türkiye'de Milliyetçilik ve Dış Politika Söylemi: Coğrafya, Tarih ve Ulusal Kimlik," *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 42, No. 3, 2015, sayfa 311-312.

6) Zeng Xianghong ve Zhang Junsu, ""Imperial Nostalgia," Geopolitical Opportunities, and the Turnaround in Turkish Diplomacy," *Diplomatic Review*, No. 2, 2022, sayfa 67-68.

Osmanlı İmparatorluğu tarihine duyulan "nostalji", Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel köklerine ve çatışmalarına ilişkin hafızayı da miras alır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kökeni "Türk kökenli" olduğu için "Türk", Türk halkının kimliğinin bir parçası haline geldi ve aynı "Türk" kimliğini paylaşan ülkelerle tarihsel bir yakınlık hissi duydular. Bu durum, Türk dış politikasına "Türk" Devletleri arasında işbirliği ve birliği teşvik etme arzusuyla yansımaktadır. Aynı zamanda "nostalji", Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermenistan ile olan tarihi çatışmalı ilişkilerine dair geçmiş hatıraları miras almaktadır.

1915'teki Ermeni Soykırımı'na ilişkin farklı algılar, iki ülke arasındaki yakınlaşmanın önünde her zaman önemli bir engel olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel hafızasını miras alan Türkiye, Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Rus ordusuyla işbirliği yaptıkları savaş zamanlarındaki "iharetlerinin" bir sonucu olarak

Ermenilerin "göçüne" daha fazla vurgu yapmaktadır.①

Türk Hükümeti ayrıca, o dönemin kendine özgü tarihi koşulları altında, sadece Ermeni ulusunun değil, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tüm halkların kayıplar yaşadığını vurgulamaktadır.②

Türk sosyal yaşamında "Ermeni" giderek "hain" ve "iç düşman" ı simgeleyen damgalanmış bir terim haline gelmiştir ve bu da Türk halkının iki ülke arasındaki ilişkilere dair algısını derinden etkilemektedir.(2)

"Ermeni" damgası, Türk toplumunun yaşamında giderek "hain" ve "iç düşman" ı simgeleyen bir terim haline gelmiştir ve bu da Türk kamuoyunun iki ülke arasındaki ilişkilere dair algısını derinden etkilemektedir. (3)

① "Ermeni Soykırım İddiası: The Issue and the Facts," Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, [https:// www. MFA.Vali.tr/the-armenian-allegation-of-genocide-the-issue- and-the-facts.en.MFA](https://www.MFA.Vali.tr/the-armenian-allegation-of-genocide-the-issue-and-the-facts.en.MFA).

② Ahmet Davutoğlu, "A Just Memory for All," Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 4 Mayıs 2014, https://www.MFA.Vali.tr/a-her-şey-için-h_e_-ahmet-davutoglu_-bakan- of-foreign-affairs-of-turkey.en.MFA.

③ Vicken Cheterian, "The Uses and Abuses of History: Soykırım ve Karabağ Çatışmasının Oluşumu," *Avrupa-Asya Çalışmaları*,. Vol. 70, NO. 6, 2018, p.891.Adam Taylor, "Is 'Armenian' an Insult?

Türkiye'nin Başbakanı Karabağ'ı Öyle Görüyor," 6 Ağustos 2014, <https://www.Washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/08/06/is-armenian-an-insult-turkeys-prime-minister-seems-to-thiKarabag-so/>.

(iii) Türkiye'nin çatışma halindeki iki ülke olan Azerbaycan ve Ermenistan ile ilişkilerindeki değişimler

Türkiye'nin dış politikasının meşruiyeti, Azerbaycan ve Ermenistan ile olan ilişkilerinden de etkilenmekte ve bu ilişkiler de Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik baskın kültürel "nostalji" eğiliminden etkilenmektedir. Bu baskın kültürel düşünce belli bir tarihsel istikrara sahiptir ve bu da halkın devletlerarası kimlik algısını etkilemektedir. Ancak kimlik algısı durağan değildir ve "kilit noktaların" seçimi de önemli bir rol oynar.

Bu "kilit nokta" 2008 yılı civarında Türkiye-Asya ilişkilerini normalleştirme girişimiydi ve bu girişim başarısızlıkla sonuçlandı. Türkiye'nin Güney Kafkasya politikası üzerindeki "kilitlenme" etkisi, Türkiye'nin Azerbaycan'ı desteklemek için iç politikada harekete geçmesine ve 2020'de KARABAĞ çatışmasına müdahil olmasına katkıda bulunmuştur.

Türk-Asya ilişkilerinin normalleşme süreci, ABD'nin desteği ve Türkiye'nin "sıfır sorun" dış politikasının etkisiyle başlamış ve 2008 yılında iki hükümet arasındaki "futbol diplomasisi" ile hız kazanmıştır. 2008 yılında iki hükümet arasındaki "futbol diplomasisi" ilişkilerin normalleşmesinde "hızlandırılmış bir döneme" işaret ediyordu. Cumhurbaşkanı Gül, Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkissian'ın Türkiye ile Ermenistan arasında oynanacak Dünya Kupası eleme maçını izlemek üzere Ermenistan'ın başkenti Yerevan'a davetini kabul etti. Ermenistan Cumhurbaşkanı daha sonra iki takım arasındaki ikinci maçı izlemek üzere Bursa'ya döndü. Bu olaydan sonra iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi hızla ilerledi ve Ağustos 2009'da iki taraf "diplomatik ilişkilerin kurulmasını amaçlayan müzakerelerin" başladığını duyuran ortak bir bildiri yayınladı.

İki ülke Ekim 2009'da diplomatik ilişkilerin kurulmasını, iki ay sonra iki ülke arasında sınır kapılarının açılmasını ve ekonomik, siyasi ve kültürel

alanlarda işbirliğinin güçlendirilmesini öngören Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair Protokol ile İkili İlişkilerin Geliştirilmesine Dair Protokol'ü imzaladı. ①

Ancak iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi süreci büyük bir dirençle karşılaşmıştır. Yukarıda bahsi geçen iki protokol ilk olarak Ermenistan Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiş ve Ermenistan'ın "Batı Ermenistan" toprakları üzerindeki egemenliğinden feragat etmeden "Ermeni Soykırımı"nın uluslararası alanda tanınması konusunda ısrarcı olması gerektiğini savunarak iki taraf arasındaki protokollerin dayanağı olan önsözü sorgulamıştır.

Ayrıca iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi ile Dağlık Karabağ'daki çatışma arasındaki ilişkinin daha fazla açıklığa kavuşturulması çağrısında bulundu. ②

Türkiye Hükümeti, Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin temellerini sarstığını düşündüğü kararını eleştirdi. Sonuçta anlaşma her iki parlamentodan da geçemedi. Kamuoyu yoklamalarına göre Türkiye'de halkın sadece %29'u anlaşmayı desteklerken %55'inin karşı çıkması, Türkiye'nin henüz iki ülke arasındaki mevcut ilişkileri değiştirecek bir kamuoyu tabanına sahip olmadığını gösteriyor. ③

Türkiye-Ermenistan yakınlaşma sürecinin başarısızlığı, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin daha da ısınması ve Ermenistan ile ilişkilerin daha düşmanca bir hal almasıyla birlikte, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin evriminde "kritik bir kavşak" haline gelmiştir.

Ermenistan Rusya'ya daha da yaklaşıyor

2010 yılında Rusya, Ermenistan ile Rus askeri üslerinin kullanımını 2044

yılına kadar uzatan bir anlaşmaya varmış ve yeni silahlar sağlayarak Ermenistan'ın savunmasını güçlendireceğini açıklamıştır. ④

Ermenistan'da da uzlaşma sürecinin başarısızlığa uğramasının ardından Türkiye'ye yönelik propaganda "düşman" ve "tehdit" boyutunu öne çıkarmış, bu da Ermeni nüfusun Türkiye'ye yönelik düşmanlığını arttırmıştır.

Bu da Türk halkının Ermenistan'a karşı tutumunu etkilemiş, Ermenistan ile ilişkilerin koşulsuz normalleşmesine verilen destek zayıflamış ve Türk toplumunda Ermenistan'a karşı güvensizlik artmıştır. ⑤

İki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Ermenistan, Türk kamuoyunun ülkelerine yönelik "tehdit" olarak gördüğü ülkeler listesinde her zaman en üst sıralarda yer almıştır. (6)

① Michael Gunter ve Dirk Rohtus, "Özel Rapor: The Turkish-Armenian Rapprochement," *Middle East Critique*, Vol. 19, No. 2, 2010, p. 168. David L. Phillips, "Diplomatik Tarih: Türkiye-Ermenistan Protokolleri," İnsan Hakları Çalışmaları Enstitüsü, Mart 2012, s.67-68, <https://academiccommons.Columbia.edu/doi/10.7916/D8HM5HHQ/indir>. David L. Phillips, "Diplomatik Tarih: Türkiye-Ermenistan Protokolleri," Institute for the İnsan Hakları Çalışması, Mart 2012, s.72, <https://academiccommons.Columbia.edu/doi/10.7916/D8HM5HHQ/indir>.

7916/ D8HM5HHQ/indir.

④ Zafer Yıldırım, "ABD'nin Azerbaycan'a Yönelik Dış Politikası: İttifak'tan 'Stratejik Ortaklığa'," *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol. 11, No. 4, 2012, p.10.

⑤ Vahram Ter-Matevosyan, "Deadlocked in History and Geopolitics: Revisiting Armenia-Turkey Relations," *Digest of Middle East Studies*, Vol. 30, NO. 3, 2021, p. 16. *Doğu Çalışmaları*, Cilt. 30, NO. 3, 2021, p. 164.

(6) Bakınız "Türk Dış Politikasına İlişkin Kamuoyu Algıları," Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Merkezi. Bu raporlardan 2019-2021 yılları iç <https://www.adreslerine.bakınız.khas.edu.tr/tr/khas-kurum-araştırma/.2017> raporu için bkz. [https://www.mustafaaydin.Gen.tr/kaynak/TDP-2017\(TR\)_vfinal.pdf](https://www.mustafaaydin.Gen.tr/kaynak/TDP-2017(TR)_vfinal.pdf)

Türk-Asya uzlaşma sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Türk-Arap ilişkileri daha da yakınlaşmıştır. 2010 yılında iki ülke, üçüncü bir tarafın "saldırganlığı" durumunda birbirlerine "mümkün olan tüm yollarla" yardım edeceklerini öngören bir askeri ittifak anlaşmasını resmileştirdi. Bu, Türkiye'nin Azerbaycan'a askeri düzeyde verdiği desteğin hukuki temelini oluşturmuştur. O tarihten bu yana Türkiye ve Azerbaycan 2010 askeri ittifak anlaşmasının özelliklerini daha da işlevsel hale getirmek için bir dizi askeri anlaşma imzaladı. ①

Türk-Arap ilişkileri siyasi ve askeri alanlardan ekonomik ve kültürel alanlara kadar uzanmaktadır. Ekonomik alanda Azerbaycan Türkiye için önemli bir enerji garantörü, Türkiye de Azerbaycan için önemli bir ekonomik ortaktır. ②

Kültürel düzeyde, iki taraf arasındaki iletişim son yıllarda daha da yakınlaşmış, birçok Azerbaycanlı genç eğitim ve öğretim için Türkiye'ye gitmiş ve Türkiye Azerbaycan'da Latin alfabesinin kullanılmasını desteklemiştir. 2015 yılında ilk ve orta dereceli okullar için "Türklerin Genel Tarihi" adlı ortak bir tarih ders kitabı yayınlayan iki taraf, bundan sonra da "Türklerin Coğrafyası" ve "Türklerin Edebiyatı" gibi ders kitapları geliştirerek iki tarafın tarihi ve kültürel duygularını canlı tutmaya devam edecek. ③

Türk Dili Konuşan Ülkeler Örgütü'nün 2021 yılında kurulması da

Türkiye ve Azerbaycan arasında çok taraflı alanda kurumsallaşmış işbirliğini güçlendirmiş ve iki ülke arasında "bileşik kimlik siyasetinin" gelişmesine katkıda bulunmuştur.^④

□ Nelli Minasyan, "Pan-Turkism Manifestations of Turkey-Azerbaijan Military-Political Cooperation," *Scientific Artsakh*, Vol.11, No. 4, 2021, p. 46.

② Saltanat Berdikeeva, "Turkey's Intervention Threatens to Expand Conflict in Nagorno-Karabag," *Inside Arabia*, 23 Ekim 2020, <https://insidearabia.com/turkeys-intervention-threatens-to-expand-conflict-in-nagorno-karabag/>.

③ Cao Pengpeng, "Turkey's Policy Toward Transcaucasia and Its Difficulties," *Strategic Decision Research*, No.5, 2020, p.69.

④ Sun Degang ve Zhang Jieying, "Complex Identity Politics: The Three Dimensions of West Asian Powers' Participation in Azerbaijan 's Security Affairs", *International Security Studies*, No. 2, 2022.

Çeşitli faktörlerin etkisi altında, Türk nüfusu Azerbaycan'ı en dostane ilişkilere sahip olduğu ülke olarak görmektedir ve bu da Türkiye'nin Dağlık Karabağ sorunu bağlamında Azerbaycan'ın iç siyasi hareketliliğine tam destek vermesi için sağlam bir temel oluşturmuştur. Yukarıda, "siyasi fırsat yapısıI" kavramından yola çıkılarak, her üç düzeyde de "fırsat penceresinin" - iç siyasi seferberlik sürecinin - iç yapısı incelenmektedir.

Siyasi kurumsal değişim ve elit ittifakı değişimi düzeyinde, Türkiye'nin anayasa değişikliği süreci cumhurbaşkanının dış politika yapma gücünü artırmış, dış politika yapımının meşruiyetini artırmış ve dış politika yapımına karşı direnci azaltmıştır.

Anayasa değişikliği sürecinde elit koalisyonu yeniden bölünüp bir araya getirilerek AKP'nin iktidardaki konumu sağlamlaştırıldı ve Türkiye'nin KARABAĞ çatışmasına müdahalesi için bir elit mutabakatının temeli

atıldı.

Egemen kültürel ideolojideki değişimler düzeyinde, Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik "nostalji"nin ortaya çıkması, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel ve dini hafızasının miras alınması ve emperyal ihtişam ve tarihsel nefret anılarının devam etmesi, Türkiye'nin Araplarla ilişkilerine ve KARABAĞ üzerindeki çatışmayı algılamasına makro-kültürel bir temel sağlamaktadır. Çatışma halindeki ülkelerle değişen ilişkiler düzeyinde, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde uzlaşmanın sağlanamaması, Türkiye'nin iki ülkeyle ilişkilerini çok farklı bir yöne sürükleyen bir "kilit nokta" haline gelmiş, Ermenistan Türkiye'de "düşman", Azerbaycan ise "dost" olarak algılanmıştır. Bu üç unsurun bir araya gelmesiyle Türkiye, KARABAĞ çatışmasına müdahil olmak için iç siyasi seferberliğini aşamalı olarak tamamlamıştır. Bu noktada, tüm etkileyici faktörlerin yerinde olduğu görülebilir.

Temmuz 2020'de iki ülke sınırında yaşanan çatışma, Türkiye'nin Karabağ sorununa müdahale etmesi için bir "fırsat penceresi" açan, konunun aciliyetini önemli ölçüde artıran ve iç ve dış faktörler arasında bir köprü görevi gören bir "kriz olayı" haline geldi.

Rusya ve ABD'nin müdahale istek ve kabiliyetlerindeki düşüş.

ABD ve Avrupa'nın Güney Kafkasya'ya müdahale etmesi ve Arap-Asya güç karşıtlığının nesnel ortamı Türkiye'ye KARABAĞ çatışmasına müdahale etme yeteneği vermektedir.

Türkiye'nin KARABAĞ ihtilafına müdahale etme kararının meşruiyeti, uzun bir iç siyasi seferberlik dönemi, Cumhurbaşkanı'nın dış politika kararlarında artan özerkliği ve iç toplumda Azerbaycan'a yönelik geniş destek ve Ermenistan'a yönelik muhalefet algısının derinleşmesi ile önemli ölçüde artmıştır. Böylece Türkiye'nin Karabağ sorununa müdahale etmesi için "fırsat penceresi" tamamen açılmış oldu.

Bölüm 7

Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahale etmek için "fırsat penceresini" yakalaması

Dağlık Karabağ sorununa müdahale etmek için "fırsat penceresinin" açılmasının ardından Türkiye, Azerbaycan'a askeri destek, diplomatik destek ve ateşkes sürecini etkileme yoluyla Dağlık Karabağ sorununa hızlı ve derin bir şekilde müdahale etmek için bu fırsatı tam olarak kullanmıştır.

(i) Azerbaycan'a askeri destek

Birincisi, Türkiye Azerbaycan'ı iki ülke arasında ortak askeri tatbikatlar şeklinde destekliyor. İki ülke 29 Temmuz-10 Ağustos 2020 tarihlerinde Azerbaycan topraklarında hem kara hem de hava kuvvetlerinin katılımıyla geniş çaplı bir askeri tatbikat gerçekleştirdi. ①

Bu askeri tatbikat Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği askeri desteği yansıtmakta ve Ermenistan'a karşı caydırıcı bir rol oynamaktadır. Tatbikatın ardından Türkiye tüm askerlerini ve teçhizatını geri çekmedi, ancak Ermenistan'a karşı caydırıcı olması için Azerbaycan topraklarında bir dizi F-16 savaş uçağı bıraktı. ②

Karabağ çatışmasının patlak vermesinden sonra, Ermeni tarafı bu Türk savaş uçaklarının Yarevan'a yapılan saldırıda yer aldığını iddia etmiştir. ③

İkinci olarak, Türkiye Azerbaycan'ı silah satışı şeklinde desteklemektedir. Karabağ çatışmasından önce Türkiye'nin Azerbaycan'a askeri satışlarında belirgin bir artış olmuştur. 2010-2019 döneminde Türkiye'nin payı sadece %2'dir. Azerbaycan'ın silah satışlarının yüzde 9'unu oluşturarak dördüncü sırada yer aldı, ancak 2020

Türkiye, 2007 yılında Azerbaycan'ın başlıca askeri alım kaynakları sıralamasında ikinci sıraya yükselmiştir. ④

Azerbaycan 2020'nin ilk dokuz ayında Türkiye'den 123 milyon dolarlık silah satın aldı; bu rakam 2019'un aynı dönemine kıyasla altı kat daha fazla. Özellikle Eylül ayında, çatışmanın patlak vermesinden önce, Türkiye Azerbaycan'a 1 milyon dolarlık silah yardımı yapmıştır,⁵

① "Azerbaijan, Turkey to Hold 'Large-Scale' Military Exercises This Week," Anadolu Ajansı 16 Temmuz 2020, <https://asbarez.com/azerbaijan-turkey-to-hold-large-scale-military-exercises-this-week/>.

② Mason Clark ve Ezgi Yazici, "Erdogan Seeks to Upend Kremlin-Backed Status Quo in Nagorno-Karabag," Institute for Study of War, 12 Ekim 2020, <https://www.Anlayışlı savaşı. org/backgroundner/erdogan-seeks-upend-kremlin-backed-status-quo-nagorno- Karabag. Karabağ.>

③ "Armenian Warplane 'Shot Down by Turkish Jet'," Radio Free Europe/Radio Liberty, 29 Eylül 2020 <https://www.azatutyun.am/a/30864794.html>.

④ Jordan Smith, Pieter D. Wezeman ve Alexandra Kuimova, "Arms Transfers to Conflict Zones: The Case of Nagorno-Karabag," Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü, 30 Nisan 2021, <https://www.Sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2021/arms-transfers-conflict-zones-case- nagorno-Karabag.>

⑤ "Turkey's Arms Exports to Azerbaijan Surge," <https://graphics.>

[Reuters.com/ARMENIA-azerbaijan/turkey-arms/ygdvznyamvw/media-embed.html](https://graphics.reuters.com/ARMENIA-azerbaijan/turkey-arms/ygdvznyamvw/media-embed.html)

Bunlar arasında savaşta önemli bir rol oynayan TB2 insansız hava araçları ve SOM seyir füzeleri gibi son teknoloji silahlar da yer alıyor. ①

Türkiye bir kez daha Azerbaycan'ı askeri müdahale tehdidiyle desteklemektedir. Türk ordusunun Karabağ çatışmasındaki rolüne ilişkin anlatımlar çatışmanın iki tarafı arasında farklılık göstermektedir. Ermeni

tarafı defalarca Türk askerlerinin Karabağ'daki çatışmaya dahil olduğunu iddia etmiş, ancak hem Azerbaycan hem de Türkiye bunu reddetmiştir.②

Bununla birlikte, Türkiye savaşa katılma ihtimalini hiçbir zaman reddetmemiştir. 21 Ekim 2020 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Türkiye'nin Azerbaycan ile askeri ittifak anlaşması olduğunu ve Azerbaycan'ın talep etmesi halinde Türk askerlerinin savaşmak için Azerbaycan'a gitmekten çekinmeyeceğini belirtti. ③

Üçüncü olarak, Türkiye "paralı askerler" istihdam ederek Azerbaycan'ı desteklemektedir.

Türkiye'nin Azerbaycan'ı desteklemek için Suriye bölgelerinden paralı askerler topladığına dair bilgiler var. Ermeni yetkililer, Türkiye tarafından istihdam edilen "paralı askerleri" uluslararası hukuku ihlal eden ve bölge barışına zarar veren "teröristler" olarak defalarca eleştirmiş, Rusya ve Fransa Hükümetleri de bu konudaki endişelerini dile getirmişlerdir. Rusya ve Fransa Hükümetleri de bu konudaki endişelerini dile getirmişlerdir. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, The Guardian gazetesi ve diğer kuruluşlar ile medya organları Türkiye'nin Suriyeli paralı askerleri işe aldığına dair haberlerini sürdürmektedir. (4)

① Shaan Shaikh ve Wes Rumbaugh, "The Air and Missile War in Nagorno-Karabag: Lessons for the Future of Strike and Defense," CSIS, 8 Aralık 2020, <https://www.csis.org/analysis/air-and-missile-war-nagorno-karabag-lessons-future-strike-and-defense>.

② Joshua Kucera, "Armenians Accuse Turkey of Involvement in Conflict with Azerbaijan," Eurasianet, 28 Eylül 2020. <https://eurasianet.org/armenians-accuse-turkey-of-involvement-in-conflict-with-azerbaijan>.

③ "Turkey Says Ready to Send Troops to Azerbaijan," Radio Free Europe/Radio Liberty, 22 Ekim 2020,

④ "Armenia Condemns Turkey's Involvement in Karabag Fighting," Radio Free Europe/Radio Liberty, 28 Eylül 2020,

⑤ "Russian, Turkish Leaders Again Discuss Karabag," Radio Free Europe/Radio Liberty, 27 Ekim 2020, [https:// "More Reports of Syrian Mercenaries Sent to Azerbaijan," Radio Free Europe/Radio Liberty, 4 Ekim 2020, \[https://www.azatutyun.am/a/ 30874617.html\]\(https://www.azatutyun.am/a/30874617.html\).](https://www.rferl.org/content/russian-turkish-leaders-again-discuss-karabag/5874617.html)

(6) "Nagorno-Karabag Battles | Over 2,000 Mercenaries Sent to Azerbaijan, Nearly 135 Killed So Far," Syrian Observatory for Human Rights, 18 Ekim 2020, [https://www.syriahr.com/tr/ 188669/](https://www.syriahr.com/tr/188669/); Siranush Ghazanchyan, "Syrian Recruit Describes Role of Foreign Fighters in Nagorno- Karabag," The Guardian, 2 Ekim 2020, [recruit-describes-role-of-foreign-fighters-in-nagorno-Karabag. 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/02/syrian-recruit-describes-role-of-foreign-fighters-in-nagorno-Karabag>.](https://www.theguardian.com/world/2020/oct/02/syrian-recruit-describes-role-of-foreign-fighters-in-nagorno-Karabag)

ii) Türkiye'nin Azerbaycan'a Diplomatik Desteği

Öncelikle, Türkiye Ermenistan'ı "saldırgan eylemleri" nedeniyle defalarca eleştirmiş ve Karabağ'daki çatışmayı Ermenistan'ın ateşkes anlaşmasını ihlal etmesine bağlamıştır. Karabağ'da 27 Eylül 2020 tarihinde çatışmaların başlamasının hemen ardından Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Ermenistan'ın ateşkes anlaşmasını ihlal etmesini ve uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Azerbaycan'a karşı saldırı başlatarak çok sayıda can kaybına yol açmasını kınayan ve Ermenistan'ı bölgesel istikrarsızlığın önündeki en büyük engel olarak gören bir açıklama yayımladı. ①

Türkiye Cumhurbaşkanı, Milli Savunma Bakanlığı ve TBMM de Ermenistan'ın "saldırganlığını" kınayan ve Azerbaycan'ın "kendini

savunmaya yönelik karşı eylemini" destekleyen ayrı ayrı açıklamalar yayınladı. Türkiye ayrıca Ermenistan'ı Karabağ çatışmasında "teröristleri" kullanmakla eleştiriyor ve Ermenistan'a uluslararası insancıl hukuk ve savaşın yasallığı açısından baskı yapmaya çalışıyor.

②

İkinci olarak Türkiye, Azerbaycan'ın saldırgan eylemlerini desteklemeyen diğer ülkelerin ve uluslararası örgütlerin açıklamalarını ve eylemlerini eleştirmektedir. Türkiye ilk olarak Minsk Grubu'ndan duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmiş ve 29 Eylül 2020 tarihinde Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, AGİT'i KARABAĞ sorununun çözümüne yönelik etkili araçlar benimsememekle eleştirmiştir.③

Daha sonra Erdoğan, TBMM'nin dördüncü yasama oturumunda Rusya, ABD ve Fransa'dan oluşan Minsk Grubu Dönem Başkanlığı tarafından yapılan ateşkes çağrısını eleştirerek, üç dönem başkanlığının yıllar süren eylemsizliğin ardından ateşkes çağrısı yapmasının makul olmadığını savundu. ④ Türkiye, Avrupa Parlamentosu ve Birleşmiş Milletler insan hakları örgütlerinin Karabağ ihtilafına ilişkin değerlendirme ve girişimlerinden duyduğu memnuniyetsizliği de dile getirmiştir. ⑤

Türkiye bir kez daha Azerbaycan'ın saldırgan tutumunu teşvik etmektedir. Türk yetkililer, Dağlık Karabağ bölgesinde kalıcı barışın ancak Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından çekilmesiyle mümkün olacağını defalarca ifade etmişlerdir. (6)

Türkiye Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Dışişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Karabağ'ın kilit kenti Şuşa'yı ele geçiren Azerbaycan'ı tebrik etti. (7)

① "Turkey Condemns Armenian Attack on Azerbaijan," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 27 Eylül 2020, <https://azertag.azen/xeber/1596377>.

② "Hulusi Akar: Armenia Must Stop Attacks, Send Back Its Mercenaries," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 28 Eylül 2020. <https://azertag.az/tr/xeber/1597637>. "Turkish Parliament Releases Joint Declaration Condemning Armenian Attacks on Azerbaijan," Daily Sabah, 28 Eylül. 2020, [https://www.dailysabah.com/politics/turkish-parliament-releases-joint-declaration-condemning-armenian-attacks-on-azerbaijan/](https://www.dailysabah.com/politics/turkish-parliament-releases-joint-declaration-condemning-armenian-attacks-on-azerbaijan/news) news. "Turkish President Recep Tayyip Erdogan Phoned President Ilham Aliyev," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 27 Eylül 2020. <https://azertag.az/tr/xeber/1596489>.

③ "Mevlüt Çavuşoğlu: Armenia's Withdrawal Only Solution to Nagorno-Karabag Conflict," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 29 Eylül 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1598729>.

④ "Turkey to Continue Supporting Baku 'With All Means'," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 1 Ekim 2020, . , 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1601067>.

⑤ "AKarabagara Slams ACHR over Interim Measures Against Turkey," Azerbaijan State News Agency, 7 Ekim 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1606481>. "Türkiye Dışişleri Bakanlığı: BM İnsan Hakları Konseyi'nin Özel Prosedürler Mekanizması Sahadaki Gerçeklerden Kopuktur," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 14 Kasım 2020, .Ground," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 14 Kasım 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1642175>.

⑥ "Turkish President Recep Tayyip Erogan Phoned President Ilham Aliyev," Azerbaijan State News Agency, 27 Eylül 2020 , <https://azertag.az/tr/xeber/1596489>. "Mevlüt Çavuşoğlu: Armenia's Withdrawal Only Solution to Nagorno-Karabag Conflict," Azerbaijan State News Agency, 29 Eylül 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1598729> .

⑦ "Turkey Congratulates Azerbaijan over Shusha's Liberation," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 8 Kasım 2020, . 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1636997> .

Son olarak, Karabağ çatışması sırasında, Türk Hükümeti'nin ileri gelenleri diplomatik ziyaretler yoluyla çeşitli vesilelerle Azerbaycan'ı desteklemiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı 6 Ekim ve 1 Kasım 2020 tarihlerinde Azerbaycan'a iki ziyaret gerçekleştirerek Azerbaycan'a tam desteğini ifade etmiştir. 19 Ekim'de Meclis Başkanı Mustafa Şentop da aynı şeyi yaptı. Savaş boyunca Türk yetkililerin Azerbaycan'a yaptığı ziyaretlerin sayısı önemli ölçüde artmış ve genel diplomatik ortamı pasiflikle karakterize edilen Azerbaycan'a destek sağlamıştır.

(iii) Karabağ'daki çatışmanın süresi ve ateşkes anlaşmasının içeriği üzerindeki etkisi

Karabağ çatışması sırasında Minsk Grubu başkanlığı tarafından yapılan çeşitli arabuluculuk girişimleri savaşın devam etmesini engelleyemedi. Türkiye, Karabağ ihtilafında ilgili Güçler tarafından alınan pozisyonları sert bir şekilde eleştirmiştir.

Türkiye, 1 Ekim 2020 tarihinde Minsk Grubu'nun Rusya, ABD ve Fransa başkanları tarafından yapılan ateşkes çağrısını eleştirerek, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü için haklı bir savaş verdiğini ve Dağlık Karabağ bölgesinde kalıcı barışın ancak Azerbaycan'ın gasp edilen topraklarını geri almasıyla mümkün olabileceğini savundu. ①

8 Ekim'de Türk Savunma Bakanı, Ermenistan'ın Karabağ'dan çekilmesinin barış görüşmeleri için bir ön koşul olduğunu ve ülkelerin ateşkes çağrısı yapmak yerine Ermenistan'a gasp ettiği topraklardan askerlerini çekmesi çağrısında bulunması gerektiğini belirtti. ②

Türkiye Karabağ ihtilafında arabuluculuk konusunda kilit bir rol oynamıştır. Ermenistan Hükümeti 13 Ekim'de yaptığı açıklamada "Azerbaycan'da ateşkesin ancak Türkiye'nin tutumunu değiştirmesi halinde mümkün olacağını" ifade etmiştir. ③

ABD ve Fransız hükümetleri Türkiye'nin ateşkes sürecindeki olumsuz rolünü eleştirmiş ve Karabağ sorununun tırmanmasını Türkiye'nin tutum ve davranışlarına bağlamıştır.④

Rusya, 10 Ekim'deki tek başına arabuluculuğunun başarısızlığına uğramasının ardından Türkiye'nin KARABAĞ sorunundaki önemli rolünü de fark etti ve Türkiye ile iletişimini artırmaya başladı.

11 Ekim-10 Kasım tarihleri arasında Rusya ve Türkiye devlet başkanları, dışişleri bakanları ve savunma bakanları, Rusya'nın Türkiye'ye yönelik tutumunun önemli ölçüde değiştiği çeşitli temaslarda bulundular. İki devlet başkanı arasında 27 Ekim'de yapılan görüşmede Rusya, Minsk Grubu'nun barış sürecine hakim olduğunu vurgulamaya devam etti ve Türkiye'nin sürece daha fazla dahil olması olasılığını açıkça reddetti.⑤

① "Turkey Sides with Azerbaijan Against Armenia's Occupation, Erdoğan Says," Daily Sabah, 1 Ekim 2020, <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-sides-with-azerbaijan-against-armenias-occupation-erdogan-says>.

② "Türkiye: Armenia Should Withdraw Before Cease-Fire," Azerbaijan Devlet Haber Ajansı, 1 Ekim 2020, <https://azertag.az/tr/xeber/1608141>.

③ "Only Change in Turkey's Stance Can Unlock Karabag Settlement, Says Pashinian," Radio Free Europe/Radio Liberty, 14 Ekim 2020, <https://www.azatutyun.am/a/30891626.html>.

④ "France Demands End to Turkish 'Provocations' in Karabag," Radio Free Europe/Radio Liberty, 23 Ekim 2020, <https://> "Pompeo Criticizes Turkey's Involvement in Nagorno-Karabag Conflict," Amerika'nın Sesi, 16

Ekim 2020. https://www.voanews.com/a/south-central-asia_pompeo-criticizes-turkeys-involvement-in-nagorno-Karabag-conflict/6197227.html.

⑤ "Russian, Turkish Leaders Again Discuss Karabag," Radio Free Europe/Radio Liberty.27 Ekim 2020, <https://www.azatutyun.am/a/30915863.html>.

O zamandan beri Rusya'nın tutumu değişti ve 3 Kasım'da Rus Dışışleri Bakanı, ihtilafın çözümünün Rusya ve Türkiye arasında daha yakın işbirliği gerektirdiğini ve Türkiye'nin daha büyük bir rol oynayabileceğini umduğunu söyledi.

①

Nihai ateşkes anlaşmasının zamanlaması da, ancak Azerbaycan'ın Şuşa şehrini ele geçirmesinden sonra ateşkes müzakerelerini kabul etmesini talep eden Türk tarafından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Türkiye 9 Kasım'daki nihai ateşkes anlaşmasının imzacıları arasında yer almamasına rağmen, Rus tarafı Türkiye'nin Güney Kafkasya'da daha fazla sorumluluk almasına izin verdi. ②

① "Russia Calls for Ceasefire Control Mechanisms in Karabag," Radio Free Europe/Radio Liberty, 4 Kasım 2020, <https://www.azatutyun.am/a/30929229.html>.

② "Turkey, Russia 'at Odds over Turkish Military Post in Azerbaijan'," Radio Free Europe/ Radio Liberty, 23 Kasım 2020, <https://www.azatutyun.am/a/30964867.html>.

Yukarıda belirtildiği gibi, Türkiye Dağlık Karabağ çatışmasına "fırsat penceresi" açıldıktan sonra üç yöntem kullanarak müdahale etmiştir: Azerbaycan'a askeri destek, diplomatik destek ve Dağlık Karabağ

çatışmasının süresi ve ateşkes anlaşmasının içeriği konusunda Azerbaycan'ı etkilemek.

Kaynak sağlama açısından Türkiye, Azerbaycan'ı mümkün olan en düşük maliyetle destekliyor ve askeri yardıma başvurduğunda bile, çatışmaya doğrudan resmi askeri müdahaleyi tercih etmek yerine, askeri yardım, üçüncü taraf askeri desteği ve kendi askeri güçlerinin gayri resmi katılımı şeklinde müdahale ediyor ki bu daha maliyetli ve daha az meşru olacaktır. Bu bir yandan ülke içindeki muhalefeti azaltırken diğer yandan da "ölü sayısı sendromu" nun politika esnekliği üzerindeki etkisini önler. Öte yandan, büyük güçlerle doğrudan çatışmaya girmekten kaçınarak ve onların temel çıkarlarına dokunmayarak Türkiye'nin uluslararası baskılara daha esnek bir şekilde yanıt vermesine olanak tanıyor.

Stratejik hedefler açısından, Türkiye Azerbaycan'ın Karabağ bölgesini tamamen geri almasını istese de, bu hedefe ulaşmak zor olacaktır. Uygulamada Türkiye geri planda kalmış ve Azerbaycan'ın Şuşa'yı ele geçirmesinin ardından ateşkes anlaşmasının yürürlüğe girmesi için bastırmayı tercih etmiştir. Stratejik hedefleri esnek ve etkilidir; hem Azerbaycan'ı destekleyerek Güney Kafkasya'da ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Örgütü'nde nüfuzunu arttırmakta hem de Rusya'nın bölgedeki konumuna zımnen saygı duyduğunu ifade ederek harekete karşı direnci azaltmaktadır.

SONUÇLAR

Bu makale, "fırsat penceresi" kavramını ve açıklayıcı çerçeveyi tanıtarak, Türkiye'nin Karabağ çatışmasına katılımını anlamada üç boyuta odaklanmaktadır: tarih ve gerçeklik, uluslararası ve yerel, üçüncüsü ise nesnel koşullar ve öznel algılar.

Tarihsel ve pratik açıdan bakıldığında, Türkiye'nin Osmanlı mirasını

devralması ve Osmanlı dönemine ait tarihsel hafızanın reelpolitikğin ihtiyaçları doğrultusunda seçici bir şekilde yorumlanması, nüfusun mobilizasyonuna ve politikalarının meşruiyetine katkıda bulunmuştur. Hem uluslararası hem de yerel perspektiften bakıldığında, Türkiye'nin "agresif" dış politikası, büyük güçlerin çıkarlarının dikkatli bir şekilde dengelenmesinin yanı sıra yerel toplumların desteğini de gerektirmektedir.

Nesnel evre ve öznel algı perspektifinden bakıldığında, Türkiye'nin komşu bölgesindeki ülkelerin strateji ve güç değişimi ile bölgesel güç değişimi, dış politikasının dönüşümü için fırsatlar sunmuştur. Bu fırsat Türk hükümeti tarafından fark edildi ve değerlendirildi, bu da "saldırgan" dış politikasının uygulanmasını teşvik etti. Türkiye'nin agresif dış politikası "pervasız" ya da "maceracı" değil, çevresel uygunluğa dayalı ulusal çıkarların takip edilmesidir.

Belirli bir kriz durumunda Türkiye, çevresindeki bölgede değişen g yapılarını ve iç siyasi meşruiyetteki değişiklikleri kapsamlı bir şekilde değerlendirerek uygun bir diplomatik veya güvenlik tepkisi verecektir. şu ana kadar elde edilen sonuçlara bakılırsa Türkiye sadece Karabağ sorununda güçlü bir performans sergilemekle kalmamış, aynı zamanda tüm komşu bölgelerde proaktif ve esnek bir diplomatik duruş sergilemiştir. Elbette bu dinamiğin sürdürülebilirliği sadece Türkiye'nin politika yapıcılarının durumu değerlendirme ve esnek bir şekilde tepki verme becerisine değil, aynı zamanda temelde ulusal gücünün kuvvetine de bağlıdır.

Bu anlamda, Türkiye'nin bu "dört uçlu" dış ve güvenlik politikasını uzun vadede sürdürmesi zor olabilir. Analitik çerçevenin değeri açısından, çalışma bir bütün olarak neoklasik gerçekçiliğin bir araştırma kategorisi olarak düşünülebilir. Ancak neoklasik realist teorik çerçeveden farkı, bu makalenin analitik çerçevesinin uluslararası sistem düzeyinden ziyade bölgesel

düzeyde başlıca ülkeler arasındaki güç dağılımındaki durum ve değişikliklere odaklanmasıdır. Bu çalışma özellikle, belirli bir ülkede ilgili davranışların başlatılmasını motive etmede acil durumların önemini vurgulamaktadır. Bu analitik çerçeve, uluslararası ilişkiler teorisinde "fırsat penceresi" kavramının uygulanması için de bilgilendiricidir.

Toplumsal hareket teorisindeki "siyasi fırsat yapısı" kavramının uluslararası güvenlik çalışmalarındaki "fırsat penceresi" kavramıyla bütünleştirilmesiyle "fırsat penceresi" kavramına daha tutarlı ve daha kapsamlı bir anlam kazandırılabilir. Sosyal hareket teorisindeki "siyasi fırsat yapıları" kavramını uluslararası güvenlik çalışmalarındaki "fırsat pencereleri" kavramıyla bütünleştirerek, "fırsat pencereleri" kavramına daha tutarlı ve daha kapsamlı bir anlam kazandırmak ve kapsamlı analizle eşanlamlı olarak genelleştirmekten kaçınmak mümkündür.

Bu çalışma aynı zamanda "fırsat penceresi" yorumsal çerçevesinin uygulama alanını, özellikle de üçüncü ülkelerin bölgesel çatışmalara müdahil olması konusunda genişletmektedir. Bu makalede önerilen analitik çerçevenin, beklenmedik güvenlik olayları karşısında ilgili devletlerin verdiği tepkileri anlamak açısından bilgilendirici olduğu söylenebilir. Bu makalede hâlâ geliştirilebilecek bazı noktalar bulunmaktadır.

İlk olarak, bu makalenin teorik çerçevesi, iç siyasi seferberliği ve uluslararası durumdaki değişiklikleri etkileyen beş faktör seçmektedir; bu faktörler "fırsat penceresini" etkileyen tüm faktörleri kapsamayabilir ve bu faktörlerden hangilerinin belirleyici bir rol oynadığını açıklığa kavuşturamamaktadır.

Buna ek olarak, "fırsat penceresi" algısı ve kavrayışı kişiden kişiye ve ülkeden ülkeye değiştiğinden, bu çalışma tamamen açıklayıcı bir çalışma değildir ve tamamen nedensel bir ilişki kurmayı

zorlaştırmaktadır.

İkinci olarak, yer ve operasyonel kısıtlamalar nedeniyle, bu çalışma politika yapıcılarının "fırsat pencereleri" algılarındaki değişikliklere ilişkin daha kapsamlı bir tartışma sunmamaktadır.

Bu makalenin yeniliği, bir "fırsat penceresinin" açılması için iki kriter belirlemesidir: uygun bir dış güç dağılımı ve yüksek düzeyde iç meşruiyet.

Dezavantajı ise bu gözlemin belki de aynı derecede öznel olması ve okuyucunun araştırmacının öznel yorumunu sorgulamasını tamamen ortadan kaldırmamasıdır.

Üçüncü olarak, yazarın elindeki sınırlı dil nedeniyle, bu makalede ilgili Türkçe literatüre atıfta bulunulmamıştır; bu da Türkiye'nin Karabağ çatışmasına müdahil olma süreci ve nedenlerine ilişkin bu makalenin analizinde yanlışlıklara ve eksikliklere yol açabilir. Bu eksikliklerin sonraki çalışmalarda gidermeyi umuyoruz.

